

MAVROZ.

Smotra za modernu književnost i umjetnost.

Beč, 15. siječnja 1898.

ARNOLD BÖCKLIN: DOMOVINA BLAŽENIH.

Smrt i more	BRANIMIR LIVADIĆ.
Grijesi otaca	ALBERTO WEBER.
Suparnica	MARCEL PRÉVOST.
Velikonočni soneti	ALEKSIJ NIKOLAJEV.
Marianine zaruke	TOMA KÓBOR.
Ženski pokret	GUIDO JENY.
Alphonse Daudet	DINKO POLITEO.
Dvije tri riječi o novijoj magjarskoj književnosti	MAVRO ŠPICER.
O telepatiji	Dr. GUSTAV GAJ.
Listak.	

Izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca.

U komiss. nakladi knjižare Dioničke tiskare u Zagrebu.

Za Beč i austrijske zemlje u komissiji knjižare L. Rosner,
Wien, I. Franzensring.

Za Srbiju u knjižari Mite Stajića u Beogradu.

Uprava: Wien, IX. Türkenstrasse 23. II. II. 19.

Pojedini broj 40 nč.

Četvrt godine for. 2.—,
Za djake „ 1.25.

Izdaju:
Guido Jeny,
Dušan Nikolajev
Plavšić,
Vladoje
Schmidt-Sugović.

Knjiga 1.

„Mladosti“ obećaše do sada saradnju slijedeće p. n. gdje. i gg.:

- Gdja. Aleksić-Grgurova Milka,
Beograd.
- Aleksij Nikolajev, Beč.
- Aškerc A., Velenje.
- Bašagić beg Safvet, Beč.
- Gdja. Belović-Bernadzkovska
Jelica, Sarajevo.
- Borota Vl., Banjaluka.
- Brandes dr. G., Kopenhagen.
- Gdja. Brod Betika, Beč.
- Prof. Bučar dr. Franjo, Zagreb.
- Gdja. Čop Mara Marlet (baru-
nica Berks), Beč.
- Dr. Dežman-Ivanov M., Zagreb.
- Eller Fran. Zilje pri Beljaku.
- Faller Nikola, Zagreb.
- Prof. Franić Dragutin, Gospić.
- Gdjica. Fürst Ida, Sisak.
- Gaj dr. Gustav, Jaska
- Gjalski-Šandor, Zagreb.
- Gojtan Ivan, Zagreb.
- Govékar Fran, Ljubljana.
- Grado Artur, Zagreb.
- Hranić Fran, Zagreb.
- Ilijé J. Dragutin, Sr. Karlovci.
- Prof. Jakšić Mileta, Horovo.
- Dr. Jovanović Zmaj Jovan,
Beograd.
- Gdjica. Jambrišak Marija,
Zagreb.
- Javand Milivoj, Beč.
- Jelavić Vjekoslav, Paris.
- Josović Fran, Stari.
- Kóbor Toma, Budimpešta.
- Dr. Kostić Laza, Sombor.
- Kozarac Josip, Vinkovci.
- Krnić Ivan, Zagreb.
- Prof. Kuhač Franjo Ž., Zagreb.
- Prof. Leger Louis, Paris.
- Lemaître Jules, Paris.
- Leskovar Janko, Krapina.
- Dr. Livadić Branimir, Senj.
- Lovretić Josip, Djakovo.
- Matoš A. G., Beograd.
- Catulle Mendès, Paris.
- Dr. Miletić pl. Stjepan, Zagreb.
- Prof. dr. Murko Matija, Beč.
- Gdjica. Nadlišek Marica, Sv.
Ivan kraj Trsta.
- Nazor Vladimir, Štajerski
Gradac.
- Nikolić Mihovil, Zagreb.
- Nušić Branislav, Serez.
- Pilar Ivo, Beč.
- Podgornik Fran, Beč.
- Potočnjak dr. Franko, Zagreb.
- Prévost Marcel, Paris.
- Gdjica. Radičević Savka,
Beograd.
- Prof. dr. vitez Rešetar Milan,
Beč.
- Gdja. Slankamenac Draga, Mi-
trovica.
- Gdja. markizica Strozzi-Ružička,
Zagreb.
- Prof. dr. Subotić Kamenko, Mi-
trovica.
- Španić Stjepko, Zagreb.
- Špicer Mavro, Budimpešta.
- Teharski J. Vladimir, Prag.
- Tomić Jaša, Novi Sad.
- Gdjica. Truhelka Jagoda,
Zagreb.
- Weber Alberto, Zagreb.
- Vereščagin V. Vasilij, Moskva.
- Prof. dr. Vesnić Milan, Beograd.
- Vidić Fran, Beč.
- Prof. Vilhar Franjo, Zagreb.
- Prof. Dr. M. V. Vujić, Beograd.
- Zola Emile, Paris.

Fotografička naklada: „Photographische Union“, Monakov.

Arnold Böcklin: Domovina blaženih.

MLADOST.

15. SIJEČNJA, 1898.

SMRT I MORE.

Napisao

BRANIMIR LIVADIĆ (Senj).

Mi svi onamo od mora slabo smo pojimali našega druga novoga liječnika Benakovića. Svi opisi, što su nam daleko prije njega stigli ovamo, nikako se nisu podudarali s njegovom pojavom, koja je osobito toga radi naše poglede neprestano privlačila na sebe. Čuli smo, da je netom prebolio opasnu bolest upalu plućiju, to se istina opaža i sad. Slab je, mršav i blijed, za cijelo još vazda bolan. Možda ga je upravo ta bolest promijenila, pak se za to opisi ne slažu s osobom. Pripovijedalo se, da je veseljak, da bez društva živjeti ne može, da ljubi vino, duhan, karte i žene; svemu tomu sad upravo ni traga. Možda mu samo ovdje slabo prija vino, duhan, žene a i ljudi? — Prvih dana bilo još kako tako: sa svima se upoznao, ljubazno nas susretao, izpitavao nas za svakake za nj malo zanimive malenkosti, samo da pokaže svoj interes za svoje nove znance i za naše rodno mjesto. Nu kasnije nije se bavio s nama baš nikako. Kad bi nas slučajno susretao, ispričavao bi se poslom, što tako malo dopijeva u naše društvo. Onda nam je još zagonetno bilo, što radi za krasnih, dugih ljetnih dana bez društva i bez posla, sad znamo bar kako ubija svoje vrijeme. Cio dan, kad to nebo ikako dopušta, vozi se po moru u maloj barčici i peca ribu.

Rodjen daleko od mora, svukud se svijetom potucao a da nije nikad došao do obale morske. Pod riječi more predstavljao si vazda tek nešto neizvjesno, strašno, što svojim dubinama i va-

lovima guta ladje i ljude. Milinu prirode predočavao sebi sasma drugojačije. Kad ga premjestiše k moru čas je oklijevao, bili pošao onamo, gdje će mu biti sve tako strano i tudje. Ali more kao razliveno po tmimi njegove duše privlačilo ga u svoju blizinu.

Prvi pogled na more razočarao ga. Zagledao ga prvi put s visoke gore. Malo i tiho kao jezerce snivalo je podno brijega. Zaboljelo ga gotovo, što mu zbilja eto uzvišenu sliku zamijenila ovako pitomom, skromnom. Požalio je u taj tren svoju odluku: ovo usko more ne će ispuniti njegove duše. — Ali što se dublje spuštao vlak do mora, ono se sve više širilo i poput silne ptice zastrlo svojim krilima svu dušu njegovu. —

Od toga časa bilo mu je lakše. More mu obuzelo dušu i srce. Zavolio ga poput druga, brata i ljube. Kao lastavica, nebrojeno je puta letio pogled njegov tik nad površinom i od mila kao da ga se doticao krilima. Ali dubine, u koje je tek katkada kao prisiljen zagledao odbijale su ga od mora kao pritisak ledne ruke. Nikad se nije usudio kupati ili voziti ladjom.

U našem gnijezdu život se njegov stišao. Promjene baš od nikuda nikakove. Posla malo, a nikakovih briga; novih vezova nije tražio, a stari se raskinuli u jedan tren kao nit konca. U tišini se živi od prošlosti. Kako zemlju u proljeće prikriju lanjski cvijeci — tako uspomene navale novim životom i bude dušu. — Jednom izišao je u sumrak nad more. Zrak mu nije ovdje osobito prijao, njegova se bolest znatno pogoršala. Bez prijatelja od mladosti, bez svojih, bez doline, cvijeća i lišća, bez nje, koju je ostavio rastuženu za vazda, teško se žive. Napokon i tišina ubija, kao u moru kaplja gubi se u njoj bilo srca. Sve to navalilo je u taj tren na nj kao po mracima nove noći. Do nogu razlilo mu se more isprebijano vjetrima; pjege crne kao smola posule su drhtavu površinu. Sa obale udarao katkad vjetrić i potiskivao crni oblak sitnih valova diljem pučine kao prašinu na morskoj cesti. Sad ovdje, sad ondje potamnilo more, a sitni se valovi gubili u šir kao silno jato poplašanih trčaka. Gore susjednog otočja pokrilo gusto modrilo, tek se jasno na žutom dnu obzorja odrazuje drščuća crta šljemena. Gore u blizini smedje su boje, kamenim oazama posute. Vrh najvišega vrhunca gotovo na doticaju zapalila se večernja zvijezda i gori žutim punim plamenom. Duboka tišina, tek podno brijega udaraju valovi morski, šum se čuje kao iz daleke daljine, ali tako strašan i tjeskoban, kao da se pod tobom sam pakao

zaljuljao. Ko nije prisluškiavao tomu šumu u sumraku, kad je srce tiho, ne će nikad pojimati strahote mora. Njegova duša, vična prisluškiavati, sve to je obuhvaćala. I njemu liječniku, koji je živio od smrti i drugovao s njome od ranih ljeta, stupi pred oko duše pojava smrti tako jasno i zorno, kao nikad u životu. — Ovaj tren približio ga naručju njezinom tako blizu, kako ga znanost nikad približila nije. U njemu kao da se doticale u taj čas medje dviju beskrajnih carstva: carstva smrti i mora. On se oćutio mostom, kôji pun ljubavi spaja dvije srodne rastavljene obale i bilo mu voljko kao u zagrljaju djevojke, koju je kanio prevariti. —

Od toga večera nastao je preobrat u njegovom saobraćaju s morem. Pouzdanje, koje je dosele manjkalo njihovom prijateljstvu, obuzelo ga na jedanput. Odele se vozio čitav dan po moru. Stari mornar Ive uveo ga u život mora. Od njega je naučio veslati, pecati ribu i pogadjati iz oblaka vrijeme. Kupio sebi barku: bila je najlakša u luci, a on sam najvještiji veslač. Stari Ive postao suvišan, nu duboku zahvalnost, kojom mu se ćutio obvezan, izkazivao mu gotovo danomice darujući starca i novcem i nebrotjenim malenkostima.

Njegova barka zalijetala se u pućinu s pouzdanjem kao sin u narućaj majćin. Izmićući strijelovitom brzinom jedva se doticala površine, da ne bi ranila mora. Daleko, kad se našem pogledu prićinjala sitnom crnom taćkom, ustavljala se i ostala nepomićna. Źarko ljetno sunce razlilo se morem. Beskonaćno modriilo pro-srebrebreno zrakama. Tišina, tek katkad isprekidana šumom od pljuska delfinova, koji se od gladi i objijesti baca iz pućine u pućinu. Tunja s teškim olovom na kraju srće u dubinu kao pomamna. Daleko dolje sustavlja se na dnu morskom. Kod tog dodira zadrtala mu nehotice ruka, kao da se je taknuo nećesa nedosežnoga, tajnoga, zagonetnoga — smrti. I na tom beskrajnom svjetlu obuzima mu dušu crna slutnja skore smrti. — — Tunja pod njegovim osjetljivim prstima oživljuje. »Gladne su« — izmaklo mu se u poluglasu. Pohota za ribom, strast za ubijanjem pomoću najobićnije lukavštine, pomoću glada, razigra mu srce. Kao da je pojmiio u taj tren užitak prirode — razarati; ućiniti nas ljudima, ribama, cvijećem i ubijati, uništiti za uvijek. —

Riba se uhvatila. Nije je mogao doćekati na površini. Dok je vukao tunju, onaj ćas, prićinjao mu se beskonaćno dug. Kao u grob, pala je svojom dosele nikad ne osjećanom tećinom u barku.

Traci sunčani zablistali su na njezinim ljuskama. Bila je divne crvene boje, kao da je izvadio iz crvena plamena. Duge, debele i nepravilne peraje sa, u razmjeru prema tijelu, silno velikom glavom, podavale su ribi fantastički izgled. Kao utvora mašte ustaljena, učinjena zbiljom, ležala je ovdje pred njim. Na svjetlu dana stala izgibati. Krasne li prikaze! Drščućim ljuskama igra se sunce, peraje se šire kao da će zaploviti, rep titra, nijema gubica se otvara kao da bi htjela nešto reći, sve to biva od časa do časa sve slabije i slabije — tek sjetno veliko ribje oko ostaje jednako kao da se ništa nije promijenilo. I ona osta nepomična. — — —

— — — Kad mine ljeto prestaju i radosti mora, Prevarljivi vjetar prijeti sitnoj barčici propašću. Teška srca trebalo je napustiti vijerna druga. Tek od obale mogao je odsele zagledati u pučinu, a s obale nije more more. Besposlica i osama stali su sad pritiskati dušu kao nikad prije. Prinužden zalaziti u se osjećao se sad bolesniji; stao je dapače znanstveno pretraživati zamašaj svoje bolesti. Pošljedak tog istraživanja bio je vrlo žalostan. Medjutim i to pronašašće dalo se podnositi u ovom pustom, ozbiljnom, lednom i beznadnom životu. — Na tom kamenom tlu njegovog živovanja neopazice stao nicati jedan cvijetak, runolist, koji cvate po pećinama i visinama. Ljubav, davno izminula u magli njegovog tajinstvenog bića, stala se buditi i tipkati oko sebe svojim osjećajima kao trakača svojim pohotnim tracim. Stao se zanimati za svoju ostavljenu nesudjenu ljubovcu. Najprije u pismima starim prijateljima kao slučajno, onako pripadom, a onda nasumce zahtijevajući cijelu istinu. Sućutljivi prijatelj morao mu javiti, da ga je davno draga zaboravila, a kako je bila lijepa i mlada pošla već i za drugoga. Nakon te vijesti ćutio se još više osamljen i zaboravljen.

Jedno jesenje poslije podne izišao je nakon dugo vremena na obalu. Bio je blijed, suh i satrven bolešću i duševnim patnjama. More je bilo tiho, nebo vedro. Ljepušna njegova barčica ležala je u luci zaboravljena. Neobuzdana želja za morem obuze mu svu dušu. On sadje u barčicu i zaplovi smjelo na more. Zagledajući u valove, što ih je budilo njegovo veslo u uspavanom moru plovio je dalje i dalje u beskrajnu daljinu. Godilo mu juriti u daljinu bez cilja i pristaništa. Mislio je izbjeći zemlji, ljudima, životu, svoj nesreći svojoj. Kad mu se ruke umorile od veslanja, našao se da-

leko od kopna. Ne naučan već tako napornom poslu bio je vrlo umoran, legao na krmu i za kratko vrijeme usnuo. —

Kad se probudio padao na more već sumrak. Laki vjetar nosio njegovu barčicu sve dalje od kopna. Razgledajući se po nebu i po površini morskoj bilo mu skoro jasno, da će za kratko vrijeme udariti bura. Kraj njegove vještine činila mu se velika opasnost bure u ovo doba tek neznatnom. Njegovo pouzdanje u more bilo je beskrajno. Smjestivši se zgodno stao je veslati. Hitro poput ribe plovila je barčica pravcem u luku. U to je bio već duboki sumrak prikrio pučinu, more je svjetlucalo, kao da veslo udara u živu žeravicu. Na nebu plovili su crni, prijeteći oblaci, a bura navalila sve većom snagom. Najprije se zaprašilo more neprozirnom vodenom prašinom, onda navalili valovi sve veći i veći. Snaga i vještina njegova gubila se gotovo bestragom u sukobu s vjetrom. Ipak ako i neznatno barčica se pomicala naprijed. Kušao je veslati dvostrukom snagom i barka pomicala se brže. Nu slaboća bolešću satrvenih mišica pokazala se u taj čas kao nikad prije. I pomisao na smrt, koju je čutio u sebi, nije mu bila tako grozna u ovom gotovo beznadnom položaju. Pustio je veslanje i legao na ledja nasladjujući se ljuljanjem i igrom valova, koji su bacali svoje bijele vrške u ladju. Činilo mu se, da se igra smrti. — Ali ljubav za život probudi se opet upravo u ovaj čas objestiti. Čemu da ga smrt tako lako i bez muke otme životu? — Plamen crvene lučke svjetiljke zapinjao mu u očima kao pobratimski pozdrav sa žala, k njemu upravio je barku veslajući pun nade. Nu sad se brodilo teže nego prije. Sila bilo već malo, a i neuspjeh lamao krila nadama. Ipak lučko crveno svjetlo razabiralo se sve jasnije. Po njegovom najboljem iskustvu nije bilo dalje od pol sata vožnje. Ali trebalo je raditi upravo neumorno, jer je vjetar bio promjenljiv. — Na jedan put stalo mu se pričinjati, da se sve više udaljuje od svjetla. Znoj suh i leden oblije mu lice i prospe se niz čitavo tijelo. Lučka svjetiljka pričinila mu se kao divna crvenkasta zvijezda na nebeskoj visini. I on se sruši bez svijesti u ladju

— — — Jedan lučki čuvar opazio je bio liječnika kako silazi u ladju i plovi u more. Dugo njegovo izbivanje u tom nevremenu učini ga izvjedljivim. Izlazio je svaki čas na pristanište, da vidi hoće li već jednom stignuti barka. Vjetar je bio taj čas povoljan, a kako je liječnik bio vješt mornar morao je za cijelo

upotrebiti zgodu. I zbilja, još daleko u moru zagleda njegovo bistro oko spašenu ladjicu. Radost obuze njegovu mornarsku dušu i on zamumlja preda se: »Hvala tebi bože i blažena divice Marijo!« Barčica ljujajući se kao zipka na valovima plovila je sigurno upravo prema pristaništu. More ju čuvalo brižno kao dijete povjereno od tudje majke. — Kad je bila daleko, kako se kamenom baciti može, povikne čuvar lučki krepko u mrku nespo-kojnu noć:

— Bog daj sriću, gospodine!

Niko mu se ne ozva. Zamah vjetra baci u taj čas ladju tik do nogu čuvarevih, da je mogao rukama susdržati. U ladji našao je liječnika — mrtva.

GRIJESI OTACA.

Spjevao

ALBERTO WEBER (Zagreb).

Jadni crve!
što sakrivi,
da ti bôno tijelo gine,
kano cvijetak
prekomorski
južna sunca bez žarčine
u sjevernu kraju,
gdjeno britki vjetar gorski
prkosi i maju.
Što sakrivi bogu?
da te već u zipci bije
gore nego Joba
— jer što nosiš, tog se trha
ne riješi do groba.

Zar si kriv,
što si živ? . . .
Ta nikog nijesi molio,
da ti milost udijeli,
da ti život pokloni
— život čemeran:
neizmjernih strašnih patnja
neizmjeran dan.
I tako se vucariš izmučen vas
po ovome svijetu,
proklinjuć i sebe i onaj čas,
što ti donije
na užas
sudbu ovu kletu.

Bolje da se ni rodio nijesi
 — bolje!
 Bolje bi bilo za one,
 što uz tebe pate . . .
 još bolje za te . . .
 a najbolje za one,
 što ih još ni nije,
 a već im se unaprijed
 zlorad demon smije.

Jer ovako
 valjda ćeš i ti usrećit svijet
 kršnim potomstvom svojim,
 što poput tebe ne će moći
 ni trajat ni proći,
 ni živjet ni mrijet
 — uklete lješine žive —
 što će onda opet
 kužnim dahom svojim
 trovati dalje prave i krive.

Ta i blijedi mjesec,
 šupljooki simbol smrti
 i današnjeg gnjilog naraštaja
 — avet svemirskog kraja —
 toliko još ima snage
 da se oko zemlje vrti . . .
 A sunce jednako
 cio svijet grije:
 jednako i tebe
 i otrovnice zmije,
 što i tebi, moj patniče,
 jadni život otrovaše —
 s njim tolike milijune . . .
 S tuđjih grijeha, s tuđjih grijeha
 živo tijelo trune!

A stari grješnik
 — ni briga ga nije,

već njemu da je krivo
još mnije:
mni, da se jošte nije dosta
naživio — nauživó . . .
pa sad gnjuje u zapećku
i trule kosti grije.

Iskapio je do dna pehar slasti . . .
lakom
iscijedio i slinu,
a bakantsku još ne utiša žedju.
Drkćuć
od gnjusne divlje strasti
nanjušila je hijena
noćna plijena
— zvijer slavila je nad čovjekom slavlje:
Bogolik čovjek rodio je sina —
a zvijer
mu ote zdravlje . . .
Nije l' to grijeh
veći od svijeh?

Jadni crve!
savijaš se
ispod pete, što te gniječi
— ćutim s tobom
i žalim te, žalim —
al ne mogu
— na sramotu devetnaestog vijeka —
ne mogu te nego jednim
utješit u tuzi:
U dobru si društvu,
sve gospodska djeca
tvoji plaćidruzi.

Umoran si
— željan pokoja slatkog
al' njega ti ne da niko.
Dok ti u grudima

srce mlado gori,
dok god ti u glavi
jedna još miso klije,
dotle ni tijelu
pokoja nije — — —

Sklopi oči,
da ne vidiš svijet —
pa pokušaj mrijet . . .

SUPARNICA.

Francuski napisao,

MARCEL PRÉVOST (Paris).

Autorizovani prijevod.

Mjeseca lipnja 18 . .

Do Julije nijesam bila nikad ljubomorna radi žena, kojima je Mavro udvarao, niti sam mu bila zavidna na taštoj sreći i na pobjedama kod glumica i drugih djevojaka svih vrsta. Mlade žene, mlade djevojke, više ili manje emancipirane, lijetale su k njemu. Kao što ševu privlači odzvanjanje njenog svježeg glasa, tako je on i nje privlačio svojim lijepim držanjem i kretnjama. Ja nijesam bila ljubomorna, dapače bila sam ponosna. Nije li mali dio njihove sklonosti pripao meni? Ta iz svoga sam ga mesa i svoje krvi sazдала, tog lijepog umjetnika, koji se tako brzo proslavio, da me tješi, pošto sam tako rano obudovjela. Ja nijesam zahtijevala druge ljubavi, do li njegove. Nije li njegova slava bila moje djelo, kao i njegova ljepota, kad sam toliko pregarala da ga odgojim i izučim? A on je bio toli zahvalan prama meni, tako nježan prama svojoj staroj majci, moj mili slikar! I pred svijetom uvijek me je nazivao tako nježnim glasom: »majko«! On je težio za tim, da udovolji svim mojim željama, taj veliki dječak, komu ni jedan učitelj nije mogao spočitnuti ovisnost! . . . Da! Mogle su sve lijetati k njemu, da se nagju u njegovu sjaju! One su mu se mogle podati, i s njim se razgovarati; ja sam za to ipak znala, da mu nijesu nego igračka, da ga zabave. On ih je tražio da se oporavi te odbacio ih, kako je mijenjao i konja, kad bi odjašio u Bois. Jedina žena njegova života, prava savjetnica, tješiteljica i utočište njegovo, bijaše njegova majka.

On se s Julijom sastao u gragjanskom društvu, koje je rado općilo sa umjetnicima. Ona je bila djevojka vrlo mlada, koja je voljela »flirt«, kako se to obično kaže za djevojke, koje kušaju začeti i razriješivati mnoge ženidbe. Moram priznati, da je bila lijepa.

Vlasi su joj bile crvene poput mahagonijevog drva engleskog pokućva, koža joj je bila bojadisana poput slonove kosti, a uz to tako nježna — tako nježna, da si se mogao bojati, ne ćeš li je poljupcem proderati. Pogled joj bio one karakteristične zelene boje; bio je vrlo taman, vrlo vlažan. Sjećao me na zelenilo algâ, ako se smijem tako izraziti . . . I ona se počela vrtjeti oko Mavre kao i sve ostale, a on joj vatreno odvrćao, kao uvijek, jer si je svaki put za vrijeme prvih šest tjedana utvarao, da se je vatreno zaljubio. Ja sam bila mirna; znala sam, kako će to dugo potrajati. Ali kad je on začeo risati lik Julijin, posve me je uznemirila svojim očima poput algâ, vlažnima i hladnima, iz kojih nijesam mogla čitati obožavanja, niti sreće, da se za nj žrtvuje, što bi Mavro obično kod drugih žena polučivao. Mavro bijaše još više nemiran, uzrujan i smućen. Kušao je, da se zabavi kraj nje, pripovijedajući joj smiješne pričice i zagonetke; ali ja sam uza sve to ipak znala, da mu srce nije bilo veselo. Tri put je započeo risati njezin lik, i tri put ga je pokvario. Julija mu je to sama oštro predbacila. Došlo je bilo i vrijeme, da se podje na ladanje. I ona je upravo imala otići. Složiše se, da će četvrti puta pokušati na ladanju, kad budu imali prostog vremena. Mavro je imao poći s njima zajedno i sprovesti s njom te njezinim roditeljima nekoliko tjedana na ladanju, na njihovo dobro u Touraine-i, gdje je mogao mnogo lakše opet započeti i dovršiti sliku.

Prije nego li je otišao, moj je mili slikar bio vrlo žalostan; bio je sav uzrujan. Ja sam trpjela kao i on, jer mi nije htio povjeriti svoje tajne. Prvi put se nije bio meni povjerio. U mojoj prisutnosti nikad ne bi izustio ime Julije; kad sam pak ja o tom kušala da govorim, pogledao me je tako tvrdim i strogim licem, komu njegova stara majka nije bila vična . . . On ode. Bila sam sama mjesec i pô. Kad se opet povratio, pričinjao se mirnim, dapače veselim. Izjavio mi, da će oženiti Juliju.

Ali taj put nijesam mogla da to podnesem. Ja sam mu rekla sve, što sam mislila o Juliji. Izmislila sam mnogo kraj toga i sve mu to pripovijedala. Te pripovijesti i nijesu bile posve autentične, mnoge su potsjećivale na izum, ali ja sam radije u sve i sama vjerovala, te mu sve kazala. On me je slušao, a da nije ništa odgovarao; slušao me dugo, napokon probljedi i otidje iz sobe. Povrati se tek u večer. Ogrli me, rekavši mi: »Slušaj, majko, ne govori mi više onako, kako si to bila učinila malo prije. Sve

te prostote, što su ti ih drugi pripovijedali, nijesu dostojne tebe. Julija zaslužuje, da je ljubim, i ona ljubi mene. Ne sili me, da biram med tobom i njom«.

Oni se oženiše. Ja nijesam mogla zajedno s njima živjeti, prem je i Julija htjela na to pristati. Ja toga nijesam htjela, nijesam mogla. Povukla sam se kraj Pariza u neku malu kućicu, gdje sam se smjestila zajedno sa svoje dvije služavke. Mavro me je od časa do časa pohagjao; nedjeljom bi obično zajutarkovao kod mene. Svoje snahe nijesam nikad vigjevala, nego kad bih sama pošla u Paris.

Provela sam tako tri godine, najžalosnije u mojem životu, što su me tako postarale, kao da sam ih deset preživjela. Nijedna prevarena supruga, nijedna ostavljena ljubovca nije pretrpjela toliko, koliko ja. Ja mu ne mogu podati onih radosnih osjećaja, što ih je on primao od nje, bože moj! Ne mogu mu podati onih živčanih radosti, koje je on primao od tolikih drugih i vraćao im takodjer! Ne . . . A ona mu je za to bila družica, tješiteljica, njegovo utočište, što sam mu prije bila ja; ona je bila žena njegovoga života, ja pako ne. U prvoj godini svoje ženidbe nije on ništa izložio, nije ništa radio. Biste li mi vjerovali, kako sam se ja tomu radovala! Rekla sam s velikim zadovoljstvom: »Ona ga zapriječuje u njegovom radu«. Ali za godinu dana on je izložio u salonu »Mort de Manon« i bio za to nagragjen. Gotovo da sam oboljela radi toga uspjeha, ja, koja sam inače uživala, kad bi on napredovao . . . Da, bila sam prepoznala raskušno tijelo, crvene vlasi i algine oči u Manone.

On me nije zaboravio; uvijek bi dolazio prigledati svoju staru majku. Malo po malo meni se pričinjalo, kao da bi sve dulje ostajao kod mene. Govorili su mi, da bi mi htio povjeriti neku tajnu, što se ipak nije usudio, radi čega je mnogo trpio. On je trpio, moj siromašni miljenik, a ja sam brzo otkrila njegove patnje, i nijesam htjela, da mi prizna svoju nevolju. On je morao iskapiti gorku čašu do dna, i posve sâm, bez savjeta opet doći k meni, uništen i ozlovoljen, da ga onda ja izliječim, da spozna, da meni duguje svoj život. Od sada nijesam više mrzila Julije, od kad mu je ona postala zlo. U vrijeme prve njihove sreće, nijesam željela, da upoznam njihov život. Sad, kad se meni opet začela javljati zora, više sam se brinula za to; počela sam promatrati. U brzo sam sve vidjela, sve razumjela. Moja snaha

nije doduše još imala ljubovnika, ali se u njenom nečistom mozgu već počimala javljati znatiželjnost za drugim čovjekom. Bila sam baš jednom kod njih, kad su primali posjete, i ja sam brzo otkrila čovjeka, za kojim joj srce čeznulo. Bio je to jedan od onih, koje je ona još nedavno na pol ljubila, moguće i prvi njezin ljubovnik; a sad, kad je već znala za sve naslade ljubavi, ona ga se opet zaželjela. Da, prve naše pustolovine za cijeloga nas života privlače i mi se često k njima opet vraćamo, sve protiv svoje volje.

Ja se povukoh opet u svoju kućicu, primirena, pouzdavajući se u budućnost. I ja sam hvalila Bogu, kad se moj ljubljeni, siromašni Mavro, iza šest mjeseci opet bacio u moj naručaj, uništen, zaplakan; ja sam ga jače privinula k sebi. On je bio silno ogorčen, bijesan na svoju ženu, koja je bila već izvan dohvata . . .

Sve su moje muke bile zaboravljene. On se opet vratio. Sve je ostalo bilo preboljeno.

VELIKONOČNI SONETI.

ALEKSIJ NIKOLAJEV (Beč).

I.

Pred božji grob pokleknil sem kristjan.
Medló, glej, lučke se leskečejo . . .
Uboge duše tak trepečejo,
Pogrezujoče se v obup teman.

O duša moja — vgasnil tvoj je dan . . .
Tvoj zadnji svit valovi mečejo
Po burnem morju . . . In rjoveče jo —
Pogoltne kmalu hladni ocean.

Pred mano Berta. Njeno glavo mirno
Kostanjevi lasje obkrožajo,
Lahnó spleteni; žarki božajo

V razkošju tihem žametni obraz,
A njeno srce, njeno srce verno
Se pogovarja z Bogom isti čas.

II.

Prižgal si plamen mu resnice čiste,
A narod te je sramotil in smešil —
»Hvalimo te, častimo te, o Kriste,
Ki si strpljenjem svojim svet odrešil!«

— Odpuščam vam, ki mi prelili kri ste! —
Kedó je tebe v uri težki tešil?
»Hvalimo te, častimo te, o Kriste,
Ki si z ljubavjo svojo svet odrešil!«

— Kaj nad dobroto neba obupávaš?
 Kaj po temini in po blatu tavaš?
 Glej, tudi zá-te kri od tod je tekla! —

Ves okrvavljen, bled je stal pred mano
 In kazal je na prsih črno rano . . .
 O srce grešno — trje si od jekla . . .

III.

Kako je poln kristjanov temni hram!
 A on leži razpet na križu tam,
 In množice se tja pomikajo,
 Z molitvami se mu dobrikajo.

»Odrešenik sveta, pomagaj nam,
 Brez tebe ne vemo ne kod ne kam . . .
 Češčena si . . .« pobožno sikajo
 In svetih ran se mu dotikajo.

In vstala je in šla. In jaz sem vstal.
 Nad križanega se sklonila je,
 Poljub na ustna mu dahnila je.

Gorák je še igral na njih, sladák,
 A jaz sem šel in sem mu ga ukrál
 In odhitel sem — Juda II. — v mrak.

M A R I A N A.

Autorizovan prevod iz magjarskoga od

TOME KÓBORA (Budimpešta).

II.¹

Marianine zaruke.

Otkada je Mariana pošla na put, vanredno mi je lijepo. Ne uznemiruje me misao, da bivšu moju jedinu ljubav možda baš taj čas cjeliva njezin suprug i da slabe, mršave joj ručice obuhvaćaju debeo crven vrat. U opće me ne muči nikakova misao, nikakav osjećaj. Blažen sam, umijem pače i dugočasiti se. A je li moguće, da je čovjek nesretan, pa da se uz to dugočasi?

Ovo moje patetično jadikovanje pri kraju prvog poglavlja ne uzmite odveć ozbiljno. To je onakovo umjetničko ogorčenje, kao kada se glumac nakon tri i pol satna agiranja zaleti u teškim jambima, ter se onda u zadnjem prizoru jače no je od potrebe probode kazališnim mačem. Ali nakon toga ide na večeru. I ja sam večerao.

Pače stvar me počima zabavljati. Pomišljam si pojedine prizore njihovog svadbenog putovanja, pa se grohotom nasmijem, da ljudi ulicom stanu pa me gledaju. Vidim sretni par, gdje šeće morskomo obalom: gospodina Steinitza kratkih nogu, bucmastog tmastog stasa, sivim suncobranom u ruci, smiješan epigram, kojemu je pointa obrijano, prljavo-mrko lice puno bradavica, a raztegne li debele usne na smijeh, lice to naliko je kaviarom pomješanomu talećemu se liptavskomu siru. O bok mu pak lijepa gospodja, vitka, nježna, fina Mariana vratom poput liljana, licem poput ruže, a duboke joj, krasne oči zaljubljeno počivaju na milolikim formama gospodina Steinitza. Prispodabljujuć muževo silno žvakalo sa onom crljenom višnjom iznad Marianinog obradka, pomišljam, kako je sretna žena opojena ljubavju, kad no se one živinske labrde uz ljubavni cmokot sastanu s njenim usnama. Mariano, hvalio sam ti kosu, oči, usta, svaku milu glupost bedastih, tvojih moždjana, ali oprosti — o ukusu tvom nemogu reći ino van da je duboko ispod ukusa gospodina Steinitza.

¹ Vidi: Mladost sv. I.

Gospodja Mariana Steinitz!

Sjećate li se, Mariano, kada ste imali čast, prvi se put sastati sa gospodinom Manojlom Steinitzem? Mogli biste se sjećati, tà nikada u svom vijeku niste se onoliko smijali, ko onda. Sjedili smo u Remi-evom kiosku, ispod granate, mlade kapinike, nas dvoje, Vaš otac, majka i mali Guste. Gledali smo šaroliku množinu svijeta, gdje se krijepe i čavrlja; ogovarasmo i ismjehivasmo svakoga. U to pristupi gospodin Steinitz i glupo se keseć pozdravi Vašega oca, kojeg je od nekuda poznavao. Izvaliv se za naš stol poput kakove teške mase, nakesi se i poče sa čela si brisati znoj. Vi se silno zagledaste u jednu šibicu, stisnuvši grčevito sićušne usne. Moju je pozornost pobudio za ledjima mi prazan stol, a četvrt sata sam gledao, kakav li je tamo zrak? Otac hitro zatražio večernji list „Pester Lloyda«, mama je grozničavom žurbom brala svoj sladoled.

Gospodin je Steinitz medjutim sjedio i brisao čelo. Zatim si naručio crnu kavu, pogledao na sat, prisposodobio ga sa urom u kiosku, a napokon izjavio, da je vrlo toplo.

Odgovora ne dobi. Na to upita gospodin Steinitz Vašega oca za zdravlje.

Otac Vaš nešto zamrmlja i zlovoljno sgužva »Pester Lloyd«. Popiv gospodin Steinitz crnu kavu, vanredno mu se razmahao jezik. Govorio je o svojoj trgovini, dok se nije razgrijao i gospodin tata, tako, da nam je pretstavio gospodina Steinitza, vlasnika tvrtke Manojlo Steinitz u Dorotinoj ulici, najelegantnije u večer raskošno rasvijetljene trgovine za ženske oprave.

Gospodin se je Steinitz kao mahnit veselio tolikoj sreći, laskao Vašemu ukusu, jer da Vam je oprava divna, ko da je u njega napravljena. Ali kad bi bio tako sretan, da Vas uzmogne pozdraviti u svom štacunu, pokazao bi Vam onakove crepone, što no na daleko nadmašuju ono, što milostivu gospodjicu resi.

To napokon rasplamti i Vas. Opaziste bo, da se gospodin Steinitz izvrsno razumije u modu i oprave. I odma mu obećaste, da ćete ga sutradan s majkom posjetiti. Po svoj prilici to i učinite. Oh, ta ovi dućandžije su Vam poput vladara! Gospodje ih potražuju, dočim jadan pisac po čitave dane luta po ulicama i zareda gostione, kazališta, koncerte, dok se slučajno s kim ne sastane.

Kada se je gospodin Steinitz nenadmašivom elegancijom oprostio i, izbočiv trbušinu, dostojanstveno se udaljio, tada su

sviukupni gosti poskočili i u nas gledali. A mi udri u takav grohot, da su nam na oči navrnule suze, a mama Vas morala tapkati po ledjima, da uhvatite sape.

I smijasmo mu se još puno puta i mnogo. Vi ste gospodina Steinitza prvim mahom predobili i on je smjesta imao ozbiljne nakane. Svečano isprosi u majke dozvolu, da smije kad i kad u pohode, a svaki bi posjet najavio ukusnom kiticom cvijeća. Oh, koliko smo se tomu smijali! Da se meni toliko smiju, ja bih to osjetio na tisuću milja, a bio bih kadar ubiti čovjeka. Nu gospodin Steinitz bijaše miran, on je bo pametnjak i trgovac, koji zna, da je simpatija lih za pöete, dočim je dobro stojećemu trgovcu dostatna ozbiljna namjera.

Čestitam Vam, Mariano, k bratu Gustavu. Zlatni je to dečko, valja da ga štujete. Pod jastuk si meće »pjesmaricu«, jer bez nje ne može da zaspe. Pred devetnaestgodišnjim mu se očima vije ružičasto velo iluzije, a što god gleda, vidi mu se ružičasto, čuvstveno, poetično. Od njega sam saznao događaje one znamenite večeri, kada je gospodin Steinitz na prst svoj natakò zaručni prsten.

Neka u maloga Guste traju ružičasti sni i dalje kao i njegova golobrada mladost. Čuvao ga Bog od svakog andjeoskog lica, da ne prodje poput mene. Slušam li njega, tada mi se čini, kano da su Vam i andjeli s neba čestitali, i samo moja ogorčena, prevarena i preziruća trijeznost vidi stvari onako, kako su se zaista zbile.

O tom, kako je stvar počela, malo što znam. O podne se gospodin Steinitz u salonskom odijelu najavio, ter se s tatom i mamom zatvorio u pisarni. Poslije objeda Mariana je rasplakanih očiju sjela uz pisaći stol i napisala dugačak list prijateljici Suzani. Zatim otpravila kratak listić meni, da sutradan ne može u Kiosk — obiteljskih odnošaja radi. Onu sam večer sjedio kod običnog stola, na običnom mjestu, zureć u onu praznu stolicu, na kojoj je Mariana običavala sjediti. A u dimu svoje smotke umišljah si njenu valovitu krasnu kosu i pomislim: blagoslovljen bio Sve-mogući, koji je — stvarajuć Marianu, — popravio vlastito svoje remek-djelo. Blagoslovljen bio, što ju očuva od svake tjelesne i duševne mane i što je mene udostojio milosti, da je smijem gledati, obožavati i ljubiti. Mirno podnašam svaku nevolju i svaki jad, tà u Marianine oči smijem gledati, tà Marianina ljubav mi je utješljiva, usrećujuća nagrada! U istom onom času pako sastao

se u Vas najuži obiteljski krug, otac, tetka i baka gospodina Steinitza, te se svečanom ozbiljnošću, napetim, neugodnim čuvstvom u duši, razgovaralo o vremenu. U velikoj visećoj svjetiljci gorili svi plameni, u jestvionici bijaše stol sjajno opremljen, a za deset sati bila naručena ciganska glazba. Mariana se nije pokazala, jer su se gospodin Steinitz i tata ponovno zavukli u pisarnu, da izjednače zadnje diferencije. U to stale žene hvaliti solidnost gospodina Steinitza, kakav je taj čovjek valjan, vrijedan, ozbiljan, marljiv i da je zaista sreća za Marianu, što joj dopade takav suprug. Majka i ujak neprestano klimali glavom i konačno izjavili, da im se Manojlo u prvi mah svidio.

No, pa onda se otvoriše vrata i uvali se gospodin Steinitz s tatom, a na usplamtjelim bradavicama moglo se smjesta opaziti, da je poslovni dio stvari posvema uredjen. Majka očima upitala tatu, da li je sve u redu, na što je tata očima odvratio, da jest.

Zatim poslaše po Marianu, i Mariana dodje.

Ista ona Mariana, koja je mene dražestnom svojom krasotom zaludila i koja mi je prisizala ljubav; ista ona Mariana, koju su od grohota spopali grčevi, čim bi se samo ime gospodina Steinitza spominjalo: sada je doletila vedrim, ružičastim licem i u bijeloj opravi, — ruža, koja zna, da ju nose na pazar, pa se ipak ne čuti poniženom. Smješeć se, vesela izljubila se s tetkom i bakom gospodina Steinitza i smješeć se gledala u oči onomu glupaku, koji joj uvježbanom pozom cjeluje ruku, ter joj, poput odveć zasladorene limunade, slatko namiguje. S početka toli napeto, neugodno se čuvstvo na jednom pretvorilo u najfamilijarniju ne-usiljenost; veselo, bučeć sjednu za stol, na čelu dakako mladi par — kornjača uz ljljan — i vilice štropoću, čaše zveče. Gospodin Steinitz pije bratinstvo s tatom, mamom, Gustavom i ostalom rodbinom, a kada je nadošla ciganska glazba, što ju je gospodin Steinitz na sveopće udivljenje naručio, ustade nekaki glupi, izlizani, nacifrani ujak i spustiv važno svoju praznu lubanju, izreče zdravicu, u kojoj bijaše govora o sjedinjenju dvijuh velikih obitelji, dvijuh solidnih firma, o ljubavnom braku valjana muža i krasne djevojke, o Adamu, Kanavasu, o repi i ruži; zdravica, koja je kulminirala u patetičnom pozivu, neka se mladenci tu u oči vesele obitelji poljube. Živili!

Mali Guste veli, kada se je gospodin Steinitz, da udovolji općoj želji, sagnuo k svojoj zaručnici, a ova stidljivo svoju glavu skrila pod stol, ali onda na ponuku čitave rodbine ipak pustila,

da ju poljubi — da su joj na oči navrle suze. Prizor taj činio mu se vrlo ganutljiv, u prvom cjelovu čiste ljubavi osjetio dečko nešto pobožno, sveto čuvstvo i vrijedjalo ga potcikivanje gostiju i što je glazba, kao u kakovoj komediji, završavala tuš.

Braco Guste, u tebe je zlatno srce. U onom cjelovu ne bijaše ni malo pobožnosti. Cjelov taj bijaše pečat pritisnut na sklopljen ugovor. Pobožnosti, molitve i duboke ganutljivosti, koja izmamljuje suze, bijaše u onom cjelovu, što je gorio na mojim usnama, tamo u tihoj noćnoj šumi. I trepet zvijezda nas je bodrio, svijetleć kroz gusto lišće, a stogodišnji hrastovi širili su nad nami svoje grane, kano da će nas blagoslivati. Onaj prvi poljubac bila je tek vjerolomna parodija pravomu prvomu cjelovu, u znak, da nema na tom svijetu netaknute svetinje, koja ne bi postala blatnom, kad je se taknu ljudske ruke. Nakon pet ili deset ćeš godina, moj Guste, znati, da prava ljubav, sakrivena u dubini srca, ne cjeluje pred gledaocima, na zapovijed i ciganski tuš!

I vino se trošilo u sve većoj mjeri, a i na Marianinu licu stala probijati neobična rumen. Nije ni opazila, da zaručnikova ruka počiva na naslonu njene stolice i kako se je polagano spuštala na njezino tijelo. I gospodin Steinitz postao poetičan i cigani morali svirati prigodnu pjesmicu

»Ljubim te jedina ružice . . .«

I oči njihove slile se u sladak, znamenit pogled i Mariana se smiješila, oboriv oči, kano da u sebi čuje odziv zaručnikove pjesme. I obojica šaputali i mazili se i bili opojeni i zaljubljeni — zaljubljeni!

Oprostio Vam Bog, Mariano, što sam napram gospodinu Steinitzu tako nepravedan. A ipak vidim jasno, da je čovjek pošten, valjan, koji je zavrijedio valjanu, ljubeću ženu. Ali ga ja mrzim, jer je mene orobio, a za sebe Vas nije predobio. Ja ga mrzim, prem je on u čitavoj stvari nedužan, pače prevaren, kô i ja. Vi ste pošli zanj bez ljubavi i prevarićete ga u prvoj godini, kô što ste prevarili mene. Vas bih morao mrziti, Vas prezirati, Vaše beskrajno prosto biće, koje ne zaslužuje one od Boga dane dražesti, kojom Vas je priroda obdarila. Bila ta krasota Vašim prokletstvom, neka Vas ona privede u naručaj svakomu, koji Vas vidi; gadila se Vi samoj sebi, gadila Vam se ljubav, strast onako, kao što se meni gadi izgubljeni, divni moj zemaljski raj!

ŽENSKI POKRET.

Napisao

GUIDO JENY (Beč).

Značajka je današnjeg svijeta bugjenje svijesti slabih, ovisnih-potištenih, koji osjećaju, kako im društvo ne dopušta život, koji bi odgovarao potrebama i tijela i duha razvijenog bića. Uljudba i opći kulturni napredak stvorili su potrebe, o kojima oči naši nijesu ni sanjali, znanost je i prosvjeta probudila mišljenje a sve je to doprinjelo do gipkosti i živosti individua, koji se sad teže zadovoljava s mršavim i stegnutim životom, kojim živi većina ljudi. Malo po malo uvigjaju, da se baš nijesu morali roditi za to, da ugušuju svoju narav, svoje potrebe i sposobnosti, već da bi se mogle u ljudskom društvu stvari urediti tako, da omogućuju svakomu potpun i svjestan život u slobodi.

Danas većina stvorova »na sliku i priliku božju« trpi i duševno i tjelesno s nedostatka onoga, što čini život životom, a ne tek prilikom života.

Med te slabe spadaju niži razredi društva, a spada ovamo i polovica ljudskoga roda: »slabi spol.«

Za slobodu »ljudstva« mnogi se zagrijevaju, težnja za »slobodom i napretkom ljudskog roda« u svačijim je skoro očima opravdana i hvale vrijedna stvar. To je fraza, što ju čovjek čuje skoro na svačija usta, ali malo ih ima, koji si, izustiv »ljudski rod« — osobito u pogledu slobode — pomišljaju osim mužkog roda i ženski. Najjače predvide protiv se misli, da bi trebalo i žene bolje oboružati i usposobiti za život, naučiti ih i dati im prilike, da mogu razviti i upotrebiti svoje sile.

Danas je žena, prisposlobi li se mužu, igračka sreće i slučaja. U svim se višim staležima, počam od gragjanskog, djevojke ne odgajaju, da budu sposobne i same odlučivati svojom sudbinom, već se pripravlja na to, — da tu svoju sudbinu posvema povjere mužu. Dok se općenito nastoji, da se muška mladež izобрази i usposobi za privredni rad, te se na taj način čeliči i uzgaja značaj i pouzdanje u svoje sile i volju, ženu odgajaju jedino za uporabu muževe privrede u obitelji i za poslušnost.

Na taj su način žene potisnute u moralno nižu sferu života, jer im se stvara nesamostalnost u duši. Karakter mora da nadomjesti duh

podatnosti i pokornosti, a otale izvire najstroža odgovornost za čisto osobne čine.

Uzroci su takovom stanju u materijalnim privrednim odnošajima. Muževi su gospodari materijalnih dobara, pristupne su im sve grane privrede, a žene su s malim iznimkama prisiljene, da od muža, oca ili brata očekuju opskrbu. Na taj je način udaja materijalno-životno pitanje za ženu. Ako se to pitanje tako često rješava na štetu osobnosti i duše ženine, to nije nikako čudo, ako se uzmu u obzir mogućnosti i okolnosti privrede za ženu te karakter, što se u njih uzgaja.

U glavnom je privreda pridržana mužu, i time sva materijalna i pravna vlast. Za to muž propisuje zakone ženi, dakako u svom — muškom — interesu, a žena je prisiljena, da ih se drži. Veli se: društvo propisuje društvene zakone. No ne treba zaboraviti, da su muževi to »društvo«, oni odlučuju, pa štogod mogu, to svale na žene. Žena imade moralnu odgovornost za generaciju pred društvom, što ju muž samo u braku donekle »dijeli« sa ženom t. j. žena odgovara mužu.

U životu dopušta sebi muž svu slobodu. Recimo, da je to njemu s praktičnih razloga lakše moguće i manje na štetu — o čem bi se moglo takodjer mnogo pripovijedati — ipak to ne bi moralo da bude moralno manje besprikorno, nego li kod žene. Njoj se pako ne dozvoljava niti ono, što bi bilo najnužnije, a da ne strada i duševno i tjelesno. Na to se ne misli, kako bi se mogao urediti ženin život, da zadovolji potrebama njene naravi.

Kako se sve sudi sa muškoga stanovišta, žena je za pravo prezrena. Roditelji su sretni, kad im se rodi sin, a porod kćeri smatraju gotovo nekom vrsti nesreće. Bilo je filozofa, imade ih jošte i ne će doskora izginuti, koji su smatrali i smatraju ženu »nužnim zlom«.

Kako se ne cijeni ženina individualnost, to ju odgajaju sasvim jednostrano »za obitelj« i po mogućnosti ograničuju joj samostalnost karaktera. To se čini i mladićima, ali ne u onoj mjeri niti onako svjesno-savjesno, košto djevojkama. Svakako odgoj samostalnom radu u muškarca ustaljuje i izobrazuje značaj, jer mu za to pušta po mogućnosti slobodnu uporabu sila, a ne nadziru ga toliko niti mu ne ispituju onako zvjedljivo svaki korak, košto djevojci. To mora da ubitačno djeluje na ženinu samosvijest, a s druge strane obavija osobitim čarom pomisao na to, što bi ona mogla učiniti, kad toga slučajno nitko ne bi mogao da opazi.

Otale ono gnjusno koketiranje sa zabranjenim. Ovamo se javljaju naravni nagoni, a onamo je nauča uzgojeni i dobrim dijelom umjetni »stid«, da to krije. A na takovom tlu bujno uspijeva niska strast za naklapanje i zlorada zvjedljivost, što se toliko spočitava ženama i što ju mnogi drže nerazdjelivom od »ženske naravi.«

To je osobnost djevojke pripravljene »da pogje za muža«.

Dok se muž ženi, za ženu se veli, da se udaje. Naša riječ jasno označuje, što je to za ženu: ona postaje svojinom muža. I uporedo s tim je prijezir žene. Ona je mužu samo sretstvo, da sebi osnuje

obitelj. Dakako, da si Evropejci stvaraju ideal neke harmonične zajednice sa ženom, da se zajedno s njome vinu na visinu života. No to nije sve. Uvijek se uništavaju kao ideal žene osobu, koja je sve, samo ne svjesno-samostalno biće vlastitog kova, već — ideal.

Društvenom silom traži se od žene, da ispuni zakon. Ne pomišlja se na to, da bi ona za pravo bila obvezana samo onda, kad bi svjesno i na temelju poznavanja života i ljudi stupila u brak. Kod svakog poduzeća, koje god vrsti, traži se, da onaj, koji ga se lati, da to čini u takovom stanju, što jamči, da on i može imati potpunu odgovornost za svoju odluku. Toga uvjeta u djevojke u opće ne ima pri sklapanju braka, gdje se radi o čitavoj budućnosti i sreći života. Ona se udaje mlada — luda. Najviše odlučuju roditelji — dakle ipak drugi, ako i najbolje misle — a žena mora onda da nosi breme, što su joj ga uprtili drugi, i jao si ga njoj, ako mu nije dorasla, ako joj ostane još nešta života. Tek u drugom redu odlučuje i njezina sklonost. A ta njena sklonost za pravo je slijepa. Muž, za koga će poći, u istinu joj je nepoznat. Ona ga poznaje po društvenom saobraćaju s njime, u kom se dakako pokazuje po mogućnosti u najboljem svjetlu, i poznaje ga po onom, što je čula od drugih — a to već nije vlastit sud. Sva je sreća, što još imade u djevojke neki instinkt, koji joj pokazuje muža u naravnijem svjetlu. No što i to često pomaže protiv »mudrih savjeta iskusnih i starijih ljudi?«

U takovim dakle prilikama traže od žene, da realizuje ideal braka. To je ama baš zadaća za »slabi spol«.

Dakako, da odlučuje mnogo individualnost muža i žene, kako se u braku stvari narede. Ako je muž jak, onda on i svojom osobnosti i zakonom savlagjuje ženu. Ako je on slab, a ona odlučne volje, onda gospodari ona. No zakonita vlast muževa često škodi »harmoniji života«, pošto se obično najje prostote u kakovoj god mjeri u čovjeka, koji znade, da je za njega zakon i društvena vlast.

To su odnošaji, u kojima živi žena u porodici. Izvan porodice ne ima joj života, osim u taštinama kojekakovih »zabava«, izmjene odijela, naklapanja itd. Hoće li što drugo, onda je to obično na štetu njenog dobrog glasa.

Ne pita se tuj, da li je moguće svakomu tako živjeti, kako to propisuje i priznaje zlo shvaćen običaj, te da li će pri takovom životu ostati zdrav i dušom i tijelom. Za to ne pitaju gospoda, koja ne osjećaju, što drugoga tišti i boli, već jednostavno vele, da se naprosto mora tako živjeti. Što sami čine, to čine s uvjerenjem, da je opravdano pogledom na zdravlje i duše i tijela. Kod žena dakako ne misle na te zdravstvene razloge. Ljude, koji javno ispovijedaju Isusovu nauku, te ljude ništa ne smeta melankolija i nemir žene, praznina njene duše i histerija, ogorčenje i konačna tvrdoća srca, što se onda opire svakom finijem i nježnijem duševnom pokretu i ne poznaje milosrgja za one, koje su čuvstva dovela do grijeha protiv zahtjeva hladnog i besćutnog uma. Na taj način slijede Isusovu nauku, nauku ljubavi.

A to sve radi budućeg braka, do koga često i ne dogje — osobito u novije doba. I bez obzira na pogibelj, da nikad ne upoznade

života, traže od djevojke, da sve očekuje od udaje. Muževi u tom pogledu ne čine toliko. Oni doduše mnogo govore i željkuju za idealom ženidbe, no čine i žele i mnogo drugo — iz nužde, kako vele — što ali nije uvijek istina. Svakako čine iz egoizma.

Da može muž zadovoljiti svojim »spolnim potrebama« i izvan braka, tomu treba žena. Kako društvo brani ženama život s muškarcima izvan braka, to treba za to takovih žena, koje ne imadu prava na poštenje, žena, koje se muževima podaju za novac.

Sve te žene moraju se dakako jednom zavesti. »Pošten« muž dakako drži se principa, da ne zavagja žene. Ali taj mu princip ni malo ne smeta, da »upotrebljava« — kako je ono riječ — one žene, što su ih drugi (nepošteni dakako) već pripravili — za njega.

Sva sramota prostitucije obara se na ženu. Ona je »zvijer«, »neman«, besramna i prosta, dočim oni, koji svojski doprinašaju toj prostoti, oni su gragjanski »besprikorni«.

Državnici drže prostituciju za »nužno zlo«, uvigjaju, da mora biti nešto, što odvraća muškarce od tugjih žena i djevojaka, kako bi ove mogle »sačuvati djevičanstvo« i vjernost. Na taj način ona uredba ispunja socialnu zadaću, kojoj se usljed toga žrtvuju hekatombe nedužnih djevojaka. Ta znade se, kojom najogavnijom prevarom i lukavštinom strmoglavljuju djevojke u najužasnuju materijalnu i moralnu propast, samo da se zadovolji molohu muške »spolne potrebe«, te da ova ne pogje putem, koji »ruši obitelj«. Nagrada za tu službu, to su bolesti, rana smrt, izopćenje iz društva, gubitak svih ljudskih prava i skrajni, najnemilosrdniji prijezir. Dogagja se, da ljudi imadu simpatije i sažaljenja za ubojice i razbojnice, ali nikad za te nesretne žene, koje skupo plate onaj novac, što ga dobiju tobož za »nagradu«. Ako po koji muž trpi od neuredna života i od saobraćaja s tim ženama, to je on mogao na to računati, a kriva je njegova strast. Ženu pako obično tjera na taj život gola nevolja i bezdušnost zavodnika.

Dakako, da od prostitucije trpe i muževi. Prvi cvijet žrtvuju u frivolnom društvu i u pijanstvu, pri čem im ni malo nije stalo do osobe. A društvo, što se ondje sastaje, natječe se u surovosti i cinizmu. Krivi su tomu muškarci sami, koji one žene i u tom pogledu onako lijepo odgajaju. Toga ne bi moralo biti, kad čitava stvar ne bi bila onako podlo i silovito započeta hotomičnom odurnošću i s jasnom pretstavom njene prostote.

Tako se odgajaju muškarci za spolni život, a kako da to djeluje na moral društva?

Kanimo se te žalosne strane današnjeg društva i pogledajmo na drugu stranu ženskih interesa.

Općenito se vjeruje u dogmu, da žene nijesu sposobne za onaj rad, što ga obavljaju muškarci. S toga im se ne priznaje pravo na zvanja, kojim se posvećuju muškarci. Kad čovjek sumnja u tu dogmu, lako može dobiti odgovor, da je povjest dokazuje. Na ime, da je bilo samo pojedinih žena, koje su svojim umom i voljom proizvele što znamenita u svijetu, da je bilo samo nekoliko ženskih vladara, uče-

njaka i t. d. Vrlo labav izgleda taj »historijski dokaz« za podregjene sposobnosti žena, kad se čovjek sjeti, da se u povjesno doba žene nijesu nego u vanredno rijetkim slučajevima odgajale i naobražavale za ono, za što muškarci.

Što se tiče tjelesnog rada, to je poznato, kako su jake žene divljaka, kako jakih žena imade u narodu. Tjelesne sile u velike ovise o vježbi i uporabi, a ovise i o mogućnosti slobodnog kretanja. Tih uvjeta već samostalnih upraviteljica tvornica, neke žene učinile su iznašaća, kojima bi se mogli dičiti muškarci. U Engleskoj i u Americi često su se žene istaknule prigodom strogih ispita na universama i pred muškarcima, te tamo imade ženskih liječnika i pravnika, vrlo vještih svom zvanju. Svakako sve to dokazuje, da je žena i umno sposobna, da se u tom pogledu ne ima stiditi prispodobe s mužem.

Što se pako tiče umnih sila, to su žene u novije doba u zapadnim evropskim zemljama i u Americi pokazale, da su sposobne za kojekakova zvanja, što iziskuju i uma i znanja i energije. Imade tamo već samostalnih upraviteljica tvornica, neke žene učinile su iznašaća, kojima bi se mogli dičiti muškarci. U Engleskoj i u Americi često su se žene istaknule prigodom strogih ispita na universama i pred muškarcima, te tamo imade ženskih liječnika i pravnika, vrlo vještih svom zvanju. Svakako sve to dokazuje, da je žena i umno sposobna, da se u tom pogledu ne ima stiditi prispodobe s mužem.

O genijalnosti ne treba govoriti, jer kad bi se to tražilo u naprijed i od muškaraca, koji bi htjeli da se posvete kakovom višem zvanju, onda bi skoro svi izgubili pravo na ta zvanja. A onamo se ne može govoriti, da li je žena genijalna ili ne, pošto se to može pokazati samo onda, kad se budu žene u dovoljnom broju naobražavale i kad budu imale potpunu slobodu u uporabi sila. Megjutim nam je sačuvala povijest imena žena vanredna uma, jedne Sappho, Aspasijske, Wolstonecraft, Sonje Kovalevske, George Sand i t. d. Mnogo puta su žene utjecale umno djelo velikog muža, n. pr. sam Stuart Mill priznaje, da je mnogo duha u njegovim djelima od njegove druge žene.

Ako su muževi stvorili dosadanju kulturu, to su oni odista učinili mnogo, kako se veli, prema prilikama; ali nijesu to ni malo učinili cjelovito, a nije s toga umjesno, da se muškarci u opće tim svojim djelom toliko koče, kôšto to čine. Čovjek bi toj kulturi mogao prigovoriti mnogo, n. pr. da se baš ne odlikuje finoćom, te da prava uljudba našeg svijeta ni malo ne odgovara razvoju tehnike i uma. Muž je silovit više nego li bi trebalo, i prema tomu kulturno mu je djelo. Iz te kulture istom treba učiniti kulturu. A to se ne može očekivati od muževa, kakovi su do sada.

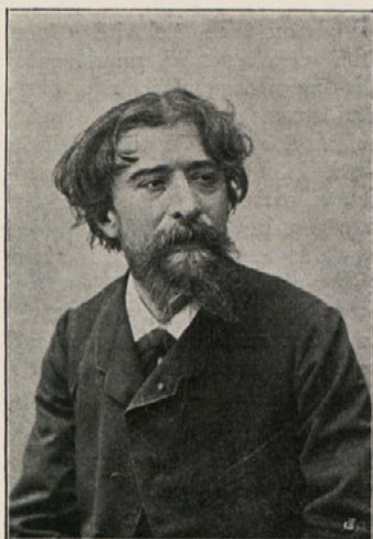
Bilo bi zaista vrijeme, da se jednom počme u velike raditi oko kulturnog ideala i najboljih muževa, a taj se ideal može postići jedino združenim radom i muža i žene na temelju istih prava i na temelju iste slobode. Jer dok bude ovisilo o slučaju spola, da li se imade komu priznati pravo kakovo na život ili ne, do onda ne će doći do toli slavljene i željene harmonije izmegju muža i žene, niti do ikakove istinite kulture, kojoj ne treba licemjerstva ni brutalne sile.

A to će se postići samo onda, kad budu žene cjelovite osobe, kad im uzgoj i život bude dozvolio vlastitu volju i značaj, pravi značaj mjesto sadašnje kukavštine, smiješnog i djetinjskog mišljenja i puste osjetljivosti, kojim i muževima dosagjuju. Žena ne mora da bude baba, a ne mora za to ni da izgubi onu poetičnu dušu, što ju toliko cijene u fine i čutljive žene. Ta i mnogi muževi, koji su mnogo toga proživjeli, vidjeli, upoznali i promislili, i takovi muževi znadu ostati u tom smislu djeca do pod stare dane, a da nijesu izgubili ništa od svojeg muževnog značaja. A kakovu vrijednost da imađe duša, koja i u buri života ne zna da sačuva svoju čistoću i ljubav?

Treba da izraste pleme, jako pleme, komu ne treba ograda. A takovo pleme mogu roditi samo majke, koje su same jake, takovo pleme mogu da odgoje samo majke, koje su samosvjesnog značaja i koje su svojom naobrazbom dorasle i dozrelom sinu — i dozreloj kćeri.

A to je cilj modernog ženskog pokreta. Žene hoće da budu žene, što drugo ni neće da budu, niti ne mogu da budu ikada. A to će postići samo kultura, koja nije samo za muževe, a niti stvorena samo od muževa. A do takove kulture mora da dotjera ljudstvo, ako će ikada kultura biti za sveukupni ljudski rod, a ne samo za muški.

Jednostrana muška kultura ne prudi nikomu. Ona samo može da opsjeni silnika, koji u svojoj vlasti i u podregjenosti drugoga viggja sreću.

ALPHONSE DAUDET.

Napisao

D. POLITEO (Zagreb).

I oni, koji ne poznaju iz bližega njegova djela; i oni, koji njegovih romana nijesu pročitali, znaju za njegov roman *l'Immortel*, u kojem opisuje neke akademičare i riše običaje ili bolje intrige što no se pletu i razpliću u sredini akademije. Je li Daudet zbilja pogodio u opisivanju tih tipova i u risanju tih običaja, to je drugo pitanje. Njegov roman, koji je dao povoda tolikim prosvjedima i tolikoj polemici, otkriva svakako njegovu protivnost akademiji. Tolikokrat su ga pozvali i zamolili, da bi kandidirao na mjesto akademičara; ali ga nijesu nikada mogli skloniti. Akademija je godine 1875. nagradila njegov roman *Fromont jeune et Risler aîné*; ali sve uzalud. On joj nije nikada mogao oprostiti što nije u »neumrle«¹ birala njegove učitelje Balzaca, Stendhala, George Sanda, Gerarda de Nerval, Théophile Gautiera, Gustava Flauberta i Goncourte; nije joj mogao oprostiti, što u svoje krilo nije primila Micheleta, Philareta Bha-slesa, Edgarda Quinèta, Paula de Saint-Victora i tolike druge. Ipak karakteristično je za ćud velikoga spisatelja, što je on naveo Pierrea Lotia, da kandidira za akademiju; karakteristično je da je sa akademičarima gojio najbolje odnošaje ljubavi i prijateljstva. A i akademičari, unatoč njegovoj nesklonosti prama akademiji u veliko su cijenili i cijene njegova djela. Duc de Broglie i danas, ako hoće da se odmori, čita Daudetove romane. Kad je pisao

svoju historiju bilo mu je najsladje tražiti odmora u ganutljivim stranicama Daudetova romana *J a c k*.

Tako su akademičari ljubili Daudeta, da su sada poslije njegove smrti iz njihova pera izašle možda najganutljivije i najkrasnije crtice o pokojniku. Rijedak je zbilja slučaj, da je o kojem velikom mužu, bilo to o književniku, bilo o političaru, nad grobom bio tako jednoglasan sud, kao što je to o Daudetu. Akademičari i neakademičari; prijatelji i protivnici, svi ga jednoglasno hvale i slave; svi ga priznavaju velikanom; svi u njemu vide jednu od slava franceske književnosti.

Ipak, premda je *Immortel* jedan od najpoznatijih Daudetovih romana, nije niti njegovo remek-djelo, niti jedno od njegovih najboljih djela. A zašto to? Ja bih rekao za to, što se u tom romanu zrcali samo jedna od strana Daudetova značaja i Daudetove ličnosti; a to niti najbolja, niti ona u kojoj treba tražiti čovjeka. U romanu *Immortel* satira zauzima prvo mjesto. Daudet je zbilja bio satiričan i umio je satirom vladati: nu pogriješio bi, tko bi ga tražio u satiri i u karikaturi. Daudeta treba tražiti u njegovu srcu, u čuvstvu. Pošto pak u romanu *l' Immortel* srce iščezava pred karikaturom, to taj roman ne može da se broji u njegova najbolja djela.

Ali nemojmo hititi. Lijep, kao kakav klasičan tip; duge i crne kose; crta čistih kao one što se vide na kolajnama; brade, poput onih, kojima se u starim kipovima divimo, Alphons Daudet umro je u 57. godini. Njegovi početci bili su teški. Rodio se je u Niniesu god. 1840. od obitelji, koja je jednom bila bogata i imućna, a za Alphonsova djetinstva padala i propala. Učio je u lyonskom liceju. Vrijedan kao ni jedan od njegovih vrsnika, al siromah bio je prisiljen, da se dade na privatno podučavanje. Za njegov neodvisan značaj bio je to veoma mučan položaj, pa je samo dvije godine ostao privatnim učiteljem. Godine 1857. ode u Paris k svome bratu Ernestu. Tu ga već nalazimo pjesnikom, tako da god. 1858. izadje prva zbirka njegovih pjesama. God. 1859. priopći pjesan pod naslovom »*Double Conversion*«. Ali bilo što pjesnik nije bio, bilo što je uz pjesmu morao ipak trpjeti tolike materijalne nevolje, dade se prozi. U članku pod nadpisom *Gueux de province* opisa jade i nevolje privatna učitelja, koje je on po izkustvu poznao, te baci članak bez podpisa u birnicu »*Figara*«. Članak bi primljen, izadje i steče pravi uspjeh. Tako započne književna karijera Daudeta, tako se

počne uspinjati do slave, do sjaja, do bogatstva. Godine 1861. pripočí Le Chaperon rouge, zbirku članaka, koji su bili izašli u Figaru. Uz to dao je i kazalištu neke komade: Odeonu La Dernière Idole; Operi comique Les Absents, komad uglazbljen po de Poisu; Theatru Français (1864.) L'OEillet blanc, dramu u dva čina. U »Petit Moniteur« g. 1865. i u Evénementu god. 1866. pripočío je neka Pisma o Parizu (Lettres sur Paris) sa podpisom Jehan de l'Isle i glasovite »Lettres de mon moulin«, sa podpisom Gaston-Marie. Godine 1868. izadje Petit Chose. U ovo vrijeme, od god. 1860. do 1865., bio je tajnikom vojvode Mornya, gdje je upoznao tolike ljude i sakupio toliko gradiva za opis ondašnjega društva. God. 1869. prikazana je u kazalištu Vaudeville njegova drama Le Sacrifice. Za rata od god. 1870. podje u vojnike, te je u ratu učestvovao i borio se za domovinu. Poslije rata pripočí Les Aventures prodigieuses de Tartarin de Tarascon, djelo snažne i moćne satire; Lettres à un Absent, u kojim pismima pripovijeda svoje boli radi nesreće svoje domovine; Petits Robinsons de caves, te Contes du Lundi, Contes et Recits, Robert Helmon; a kazalištu dade svoje komade Arlesienne i Lesa Tavernier. Nu rat i posljedice rata uplivaše na ćud Daudeta i odlučiše o novu njegovu pravcu u književnosti. Sada počinje za njega i njegov književni rad novo razdoblje. Daudet nije više jedino pripovijedač; on je romanopisac, koji umije motriti i opisivati običaje. Prvo djelo u tom novom pravcu jest roman Fromont jeune et Risler aîné, u kojem opisuje, kako je žena starijega Rislera donijela propast u trgovačku parišku kuću. Godine 1876. izadje roman Jack, u kojem pripovijeda tužnu povijest nesretna djeteta, rođena od raspuštene majke, koje pošto je toliko trpilo u jednom pensionatu, umrije na slami u bolnici od sušice i oćajanja. Godine 1877. izadje roman Nabob, u kojem nam opisuje samoga vojvodu Mornya pod imenom vojvode od Mora, a u samom Nabobu predstavlja nam ćovjeka, koji ćini usluge ćitavom svijetu, a umre oćajan i zapušten od onih prama kojima je bio uslućan. To je roman, koji se moće smatrati kao plod njegovih opazaka, kad je bio tajnikom kod vojvode de Mornya, a dragocjen je prinos za poznavanje franceskoga društva pod drugim carstvom. Godine 1879. izadje roman Les Rois en exil, u kojem pripovijeda povijest vladara sbaćenih s prijestolja, a koji u parićkom ćivotu traće

utjehu za izgubljeni prijestô. Godine 1881. izadje roman *Numa Roumestan*, u kojem nam opisuje zastupnika, koji iz pokrajine dolazi u Paris, gdje je zaveden radi svoje dobrote i gdje posklizava i vara svoju ženu da ugodi drugomu. God. 1884. izadje roman »*L'Évangéliste*«, u kojem opisuje čudnovati značaj gospodje Autheman, koja da spasi jednu ženu, otrgne je od njezine obitelji i prisili ju da prekine sa svijetom. God. 1885. izadje *Sapho*, u kojemu opisuje velike pogibelji u koje upadaju sinovi radi sveza lako sklopljenih i lako trpljenih. Godine 1888. izadje roman *Immortel*; a upravo pri smrti ispravljao je roman *Le Soutien de Famille*, koji izlazi u *Illustration Française*. Ne ćemo spominjati njeka manje važna njegova djela kao *Femmes d'artistes* (1885.), *Tartarin sur les Alpes*, i *La Belle Niveonaise* (1886.), *Trente ans de Paris* (1887.), *Port-Tarascon* (1888.), *Souvenirs d'un homme de lettres* (1888.) itd. Neke romane pak kao *Nabob*, *Jacka*, *Les Rois en Exil*, *Sapho*, *Numu Roumestana*, *Fromont jeûne* e *Risler aîné* preradjeni su za kazalište i predstavljeni.

Ali koje je od djela, koja spomenusmo, njegovo remek-djelo? Jeli *Petit Chose*, kojim imenom su samoga Daudeta neko vrijeme zvali, a koja je knjiga vrst autobiografije napisane pravim ganućem? Jesu li *Contes du Lundi*, u kojima Francez nalazi kao odjek svojim bolima i svojim nadama za vrijeme obsade? Je li *Jack*, roman, koji nije moguće pročitati bez suza i radi kojega su proplakale tolike i tolike duše, ma i ne bile odviše nježne? Je li *Sapho*? Teško bi bilo na ove upite odgovoriti, jer je svako od ovih djela remek-djelo. Alphonse Daudet u četrdeset godina svoje književne kariere, nije nikada uzmaknuo, pače nije nikada ni sustao: od *Petit Chose* do *Sapho* uvijek se je uzdizao, uvijek se je penjao, uvijek je napredvao do ideala. Ne bojim se upotrebiti ovu riječ, makar se radi o romanopiscu, kojega oni što ne misle da se sve daje razrediti i klasificirati, ne bi ubrojili u idealiste. A ipak idealista je bio, ako i ne uvijek; dok bi po mom shvaćanju bila velika pogriješka radi pojedinih stranica njegovih djela uvrstiti ga u romanopisce naturalističke škole. Naturalizam mora se tražiti u *Zole*; izmedju ovoga pak i Daudeta, koliko prijatelji bili, nema sličnosti, koju bi neki htjeli da nadju. Gdje je u *Zole* Daudetova laganost, njegova slikovitost, njegova vatra, njegova veselost? A gdje je u Daudeta ono hladno, ono analitičko, rekao bih ono anatomske opisivanje, istraživanje karaktera?

Isto tako između Daudeta i Goncourta nema one sličnosti, koju bi također neki htjeli da nadju. Gdje je u Daudeta Goncourtovo, nek mi se oprostite riječ, proučeno gizdelinstvo? Trilogija Goncourt, Daudet, Zola, koju su neki izmislili, ne postoji. Vez te trojice privatne je naravi; a u književnom pogledu negativne. Svaki od njih stoji o sebi. Nije li Daudet idealista, nije ni naturalista; pa ako ćemo da ga razredimo i klasificiramo, ubrojimo ga u zdrave realiste. Svakako njegova je slava što je bio originalan. Kad čovjek promisli na umove onoga pokoljenja, koje možemo nazvati pokolenjem od god. 1830.; na Lamartina dakle, na Victor Huga, na Alexandra Dumasa, na Alfreda de Musseta, na George Sanda, na Balzaca, na Saint-Beuve i na mnoge druge, mora se pitati, što li još preostaje. Nije li sve iscrpljeno? Ne, francuski je duh neiscrpiv; u njega ima uvijek originalnosti; a Daudet je bio baš originalan. Njegova se originalnost vidi osobito u opisivanju ličnosti. U društvu čovjek svaki čas nailazi na tipove o kojima mora reći: ovo je Daudetova ličnost. Nu koji su njegovi tipovi najbolji? Jesu li oni, koji su kreacija njegove satire? Ne. Njegovi najbolji tipovi — razumije se, najbolji u književnom i umjetničkom pogledu — nijesu Tartarin, Roumestan, Fromont jeune, Sapho; njegovi su najbolji tipovi oni kao Jack, kao Rissler, u kojima se odsijeva njegovo srce i njegova dobrota. Istina, Daudet šiba šibom svoje karikature samo one, koji su zločesti, koji govore bedastoće, koji zlo rade; ali ipak po mom mnijenju, karikatura nije njegova slava, ne čini ga velikim: njegova slava nije njegov posmjeh, njegova je slava njegova duša. Za to ja volim njegova Jacka nego njegov Immortel i ne računajući, da je u ovom romanu bio možda odviše subjektivan, odviše strastven.

Daudet bio je nagle čudi, osjetljiv i često je pisao pod neposrednim dojmom; ali kako je bio po duši dobar, umio je kasnije da uvidi svoju pogriješku i da ju opozove. Tako je za opsade pisao žestok članak protiv Gambetti, a poslije ga je opozvao i iskreno ispovjedio svoju pogriješku. Kritika proučavajući djela Daudeta istražuje, razumije se, spisatelja; a kad tamo, na svakom koraku nalazi dobra čovjeka. To je mislim najveća pohvala, što se može izreći o jednom spisatelju. Daudet je veliki učitelj sloga i jezika; Daudet je duboki mislilac; Daudet je oštrouman, ali povrh svih tih hvala ističe se ona, da taj umjetnik ljubi ljudstvo, i da su oni koji trpe i koji oskudijevaju, mezimčeta njegove ljubavi. Odakle to? Je li od bujne prirode, u kojoj je bio uzgojen,

kad su zvijezde bile njegove pouzdanice; a cvijeće njegovi prijatelji? Je li za to što je i on trpio, što je iskusio siromaštvo? To stoji, da i u pariškom društvu, koje je razkinulo tolike njegove iluzije, koje nije bilo onakovo, kako si on to umišljao u prvim svojim godinama, u godinama snova, on je ipak u duši i u jezgri ostao onaj koji je bio; a osobito kao da je duša njegova djetinstva oživjela i uskrsnula zadnjih godina njegova života, za njegove bolesti. U svom radu toli plodnom, imao je osobito dva suradnika: ljubav i bol. Ljubav personificirana je bila u njegovoj drugarici; umjetnici kao i on, tješiteljici i savjetnici. Mnogo njegovih stranica ona je napisala; veliku većinu nadahnula i oživjela svojim posmjehom. Bol bila je personificirana u njemu. Živčana njegova bolest, koja grize i ruši čitav fizični organizam zadavala mu je teških jada. Shrvan fizičnom bolešću, prištedila mu je njegovo srce i njegov talenat. Srce ostalo je uvijek isto; pače kao da je u bolesti osjećao potrebu, da ga dade ljudstvu, da ga svojim knjigama i svojim djelima čitava pokloni. Dobar uvijek, u bolesti kao da je postao bolji. Bolest sama pak, koja običaje i moždjane zahvatiti u Daudeta bilo bi se reklo, kao da je nekim čuvstvom počitanja sustala pred njegovim talentom i nije unj ni najmanje dirnula. Tako, dok je zlokobna bolest čitavo njegovo biće trovala, sjedište uma i sjedište čuvstva ostadoše ne taknuta. U onaj čas, u koji se je srca dotakla, Daudet je prestao živjeti, pa je nekako i sama smrt htjela dokazati, da je u srcu bila najveća njegova moć, najkrepčija njegova životnost.

Da je Daudet bio prvi izmedju najnovijih francezkih spisatelja, to se ne bi moglo reći. I u malenih naroda ne da se spisatelje razrediti i opredijeliti im neko izvjesno mjesto, a kamo da bi se to moglo u zemlji najbogatijoj umom i duhom, u narodu, koji je u tako kratkom vremenu zakopao Dumasa, Renana, Taina, Maupassanta, Comte L'isle, Jules Simona, a koji i danas može pokazati, da druge ne spomenemo na Paula Bourgeta, na Copéca, na Lotia, na Marguerita, na Cherbuliera itd. Ali ako se ne može reći, da je bio prvi, može se reći, da ima mnogo čitalaca, ljubitelja krasote, koji izmedju svih spisatelja, njega najviše vole. Daudet će se čitati sve dok bude franceskoga jezika. Buduća pokoljenja vidjeti će u njemu pravi tip latinca; ali takova latinca, koji nije znao za rimsku ozbiljnost, a južnim dahom marselske okolice upio je svu grčku dražest.

DVIJE TRI RIJEČI O NOVIJOJ MAGJARSKOJ KNJIŽEVNOSTI.

Napisao

MAVRO ŠPICER (Budimpešta).

I.

Na drugom mjestu u ovim brojevima naći će vrijedni čitatelj roman od Tome Kóbor a, koji si je u magjarskoj literaturi svojim novelama i duhovitim feljtonima izvojštio časno mjesto. U njem ćemo upoznati pisca, koji ne drhće nervozno za nuancama i čuvstvima, nego kojemu su živci mirni i samosvjesni, jasni u osjećanju, sjegurni u prosugjivanju. Ne možda stoga, što mu manjka umjetnički duh, nego za to, što je Kóbor vazda prije svega socijalni moralista, koji ljude i okolnosti na originalan način shvaća i opisuje. »Mariana« nije Kóborovo najbolje djelo, jer pisac danas još nije dorasao velikim konceptima, kako ih roman iziskuje, ali nam bolje no ijedno drugo magjarsko djelo karakterizuje realistični smjer, koji je zavladao u magjarskoj literaturi, što ju kanimo bar u krupnim crtama predočiti hrvatskoj publici. Hvalim naum »Mladosti«, da se riješi kobnih predsuda i da stupce svoje otvara čitavoj svjetskoj literaturi. Ta stečevine ljudskoga duha zajednička su baština čovječanstva, pa je tim vrijednije, da se pozabavimo sa literaturom Magjara, koji spadaju medju naše najbliže susjede.

Strani je svijet već odavna upoznao vrijednost mnogih književnih proizvoda magjarskih i u svim svjetskim jezicima nalazimo po koje prevedeno djelo. Nepregledna četa pjesnika, pisaca i učenjaka probudila je bo magjarsku knjigu na nov, sjajan život, pak je vrijeme, da se odkrije debela koprena, kojom je za čudo baš za Hrvate još sveudilj zastrta literatura najbližih nam susjeda.

Moglo bi se doduše prigovoriti struji, kojom je u najnovijoj dobi pošla magjarska literatura. Današnji bo literarni naraštaj kano da nezna o blagoglasju Aranyevu, o estetičnim pravilima učenjaka Gyulaia. A promatra li čovjek ono dvadesetak i više svezaka originalne beletristike, kojima se magjarska knjiga godimice obogaćuje, jedva je u njima naći narodnog ideala, težnje za ljepotom. Danas vrijedi geslo: gola istina, grdoba u životu i

pisanju. U riječ: i magjarsku je mladež spopao materijalizam, a dok je duševno svjetlo na zapadu tek zaplamtjelo — u Parizu bo zavladała nekako nova, bolja struja — k nama će na istok njegova zraka tek kasnije doprijeti.

Proizvodi današnje literature Magjara nisu u opće više ono, što su bili nekada: izraz čuvstva usko spojen sa političkim razvitkom. Ispod novije magjarske beletristike nestalo je tla, na kojem je nekad srasla bila sa narodnim interesima. Današnja se magjarska literatura jedva i može nazvati narodnom, a nova struja, koja se u tom pogledu opaža, vrlo je opasna: ta narod i literatura nerazdruživi su pojmovi. Duša, svijet, ideali svakoga naroda zrcale se u njegovoj literaturi, a psihologija književnosti ujedno je i psihologija naroda. Iz duše pjesnikove govori njegov rod, a bez traga će izginuti ona književnost, koja ne služi idealima naroda. Društvene promjene Magjara prošloga vijeka naišle su na krepku potporu u literaturi, a to je bivalo sve do novijeg vremena. Uz Berzsenyi-a eno državnika Nagy-a, uz Vörösmarty-a velikog Szécheny-a, uz Petöfi-a Kossutha, uz Arany-a Deáka. Danas kano da se je magjarska vila otugjila politici, a javni poslovi kano da su isključeni iz domaće književnosti.

Jedan jedini muž iz stare dobe, sijedi starac od 73 godine, znao si je usčuvati mlado srce i ideale dvadesetgodišnjeg mladića. Mavro Jókai, taj narodni div, piše i danas još istom mladenačkom vatrom, kao što je pisao prije po stóljeća. Mnogo ih je propalo, koji su š njim bili pošli, mnogo je bogato vrelo usahnulo, što je mnogo kasnije briznulo; a u Jókaijevoj duši još uvijek ključa plodno vrelo, tako bujno, da nitko ni ne misli, da bi jednom moglo usahnuti. Neodoljivi čar njegova sloga još uvijek udivljuje i očarava nedoglednu povorku njegovih vijernika, a u dvadesetak jezika prevedeni pjesnik slovi danas prvakom svjetske literature. Unatoč tomu, što su junaci Jókaijevih romana ponajviše eksotični stvorovi, u kojima je najmanje naći čovjeka, mašta pjesnikova pokraj sve obmame zanaša čitatelja, predvođeci nam toliko krasnih epizoda, da rado zaboravljamo na svaku manu i rado vjerujemo u nevjerovatne stvari.

Uz to posjeduje Jókai rijedak dar: sjajan humor, kojim zadijeva svoje junake, dok silni polet često prebujne fantazije posvećuje najvećim idealnim ciljevima.

Na granici izmegju starije i mlagje generacije stoji Koloman Mikszáth, koji je prije desetak godina uveo modernu, anekdo-

tičnu crticu. Njegove pripovijetke, crtice, causerije i feljtoni odlikuju se vazda svježim koloritom, duhovitom sadržinom, dražesnim humorom, gracijoznim stilističkim pointiranjem, finom ironijom i sjajnim sarkazmom, prožetim moralnom oštrinom.

Nitko prije njega nije županijski i seoski život tako pjesnički obragjivao, te je već prvim crticama osvojio čitalački svijet, a doskora je uz Jókaija postao najmilijim pripovjedačem. Tamjan ipak, što su sa svih strana Mikszáthu u počast palili, nije bio toliko od moralne, koliko od materijalne koristi za autora, jer što god dalje piše, to je sve slabije i na najnovijim proizvodima vidi se obilježje zakaparenog posla, kojim ga nakladnici i uredništva opterećuju.

Bolje nam se svakako mili Franjo Herczeg, premda se i njegovim radnjama s vida estetike može štošta prigovoriti. Herczeg nas ne muči kojekakvim problemima, nepojmivim umjetničkim hirima ili moralnim tezama. Kao što rado slušamo ptičin poj, ne pitajuć otkle i zašto, tako rado čitamo Herczegove stvari, jer su lijepe i jer nam ugodno umiju kratiti vrijeme. Ako piscu i manjka onaj tajinstveni fluid, što no književnika diže nad običnu mjeru, on je zato vazda ljubezan, ugodan i zabavan, a pripovijetke kano »Gjurkovićeve kćeri« i pendant k ovima »Gjurkovićeve sinovi« očituju svojstva, po kojima se dade slutiti na budućeg izvornog pripovjedača.

Izmegju mladih pisaca uvažen je Stjepan Szomaházy; u njegovim radnjama nalazimo finih, suptilnih poteza, kojima se odlikuje od svih mlagjih drugova, jer rijetko koji od njih umije da kao on zaokruži vješto svoje pripovijetke i finim ih humorom iskiti. Njegove novele pod naslovom: »dvadeset i četiri sata« i »Clairettin valčik« služile bi svakoj literaturi na diku.

Briljantnijeg humora od njega, ali zato čestokrat odveć banalan jest Viktor Rákosi, poznatiji pod pseudonimom »Sipulusz«, dan danas bez sumnje najduhovitiji šaljivdžija svojeg roda: magjarski Mark Twain. On opaža sve, što je naopako; što je glatko, izvraća sam na smiješno, oku njegovu ne će izmaknuti nijedan komični kontrast. A jer navijeke pobuguje veselost, ovija — rado podnosivim — nimbusom sve, što bi inače bilo nelijepo, plitko i prosto.

Kraj ovog neiscrpivog humoriste najmlagje magjarske literature ističe se Stjepan Bárony, koji moderno prirodoznanstvo odijeva u beletristično ruho. Prirodu, tu vebnbu našu majku,

nikada nijesu toliko žarko obožavali, ali nikada ni toliko zlorabili, koliko baš naše doba. Bársony tu majku našu visoko štuje, on sluša svaki i najtiši kucaj njena srca i nastoji, da jezikom do najrazličitijih nuanca oponaša njenu mnogoličnost. Zdrav je to naturalista, koji u istini ne traži samo grdobe. Njegova knjiga »Šumom i poljanom«, u kojoj bajovitim načinom crta četrdeset i dvije slike iz prirode i sa lova, spada međju najsavršenija djela ove vrsti, a u magjarskoj je literaturi gotovo bez primjera, jer nema magjarskog pisca, koji toliko obožava narav, koji ju tako oštro umije da motri i tako majstorski riše, kao Bársony. Što okom vidi, to dušom osjeća. Svemir mu je crkva, šuštaj lišća su orgulje, ptičji poj molitva. A u knjizi, što je tek ovih dana pod naslovom »Veseo svijet« izašla ispod štampe, gdje opet slobodnoj prirodi, šumi, pusti, selu izmamljuje tajne, svaki pojedini oris liričan je stih, prodirući iz pjesničke duše, koju jedino ispunjava božanstvo naravi.

Osebujan duševni pravac nalazimo u novelama Julije Pekára, koji je po franceskom primjeru stao u službu simbolizma i misticizma, tražeć u najobičnijim svakdanjim dogagajima simbole velikih ideja, općenitih pojmova, društvenih preokreta itd. U svojim dosadanjim djelima — spominjemo samo »Probleme natporučnika Dodona«, »Lavinu«, »Romancu slijepe djevojke« — imade mnogo više mana, nego li prednosti; pisac je još odveć mlad, nezreo; traži, tapa, ali jedno mu se ne može poreći: umjetničko nastojanje i težnju za originalnošću, — istina — na rovaš logike i čestoputa zdrava razuma.

Manje mističan od Pekára, ali zato do skrajnosti realističan je mladi pisac Skender Bródy, čija sabrana djela izigjoše u 16 svezaka. Gotovo u svjema njegovim romanima očituje se polagani proces čišćenja savjesti. Tako u »Doktoru Faustu«, koji će se zaljubiti samo zato, da uzmogne proučiti, kakove će promjene, kakove li bolesti i koje ine osobite pojave prouzročiti u ženi moralna zdrava ljubav. Tim pokusom pak upropašćuje i sebe i svoj medij, dok ga skrušen ne privede u naručaj svomu asistenti.

Tako biva u »Gospogji sa dvije duše«, koja ubije bivšeg svog ljubavnika dan prije dvoboja izmegju njega i njenog muža, kojemu je bila izdala svoj mladenački grijeh. Tako napokon i u »Snjeguši«, majstorski izragjenoj priči. Liječnik Balassa zavolio Snjegušu, te će je uzeti. Megju tim se upozna sa drugom pre-

krasnom djevojkom, a da uzmogne ovu uzeti za ženu, otruje Snjegušu. Ipak ga grize savjest, te ne može, da se naužije sreće uz ljubljenu ženu. Prijavi se sudu, Snjegušu dignu iz groba, nu tako je krasna, da je mogućnost nasilne smrti posve isključena. Balassa konačno i sam vjeruje, da je lagao i sada je tek kadar, podati se blaženstvu sretna i mirna braka.

Bródy piše slogom bezobzirno realističkim. Motivi proletarijata, slobodne spolne ljubavi, okrutnog društvenog fatuma traže u njega svoja prava, a pisac u svim svojim djelima neodoljivom silom djeluje na štioca. Prototip je to čovjeka, koji osjeća, a iz osjećaja zrcale mu se misli, kao žar i svjetlo od vatre.

Bródy smatraju početnikom novoga genrea, a za njim se doskora poveo Desiderije Szomory, sljedbenik Maupassantove škole.

Tko hoće da shvaća Szomorya, mora zaboraviti, da je Arany, najveći i najmoralniji magjarski pjesnik, umro tek prije jednog decenija i da Jókai još danas piše čarobne bajke.

Szomory osugljuje društveni red, koji slabića podjarmljuje sretniku, te koji čitave generacije bilježi Kainovim znakom.

Šteta za darovitog pisca, koji bi znao svoju pripovjedačku vještinu bolje upotrebiti, nego nagomilavanjem svakovrsnog tjelesnog i duševnog jada. Hoćemo li vjerovati Szomory-u, tada su za uvijek prošla vremena čiste poezije, a svijet se je na sve vijekove otugjio idealima. Da li je sbilja tomu tako? — Nije! Svi putevi vode natrag k idealu, koji iz borbe sa realizmom vazda još čišći proizlazi. Samo će krivi ideali pasti; a sebe sama, kano dijete neograničene, vazda savršenije budućnosti, čovjek radi sadašnjosti od kratkoga časa ne može, ne smije zapustiti nikada!

Još je čitava legija mladih prozaista, kojima se svako novo djelo željno iščekuje. Imena Bela Lázar, Slavoljub Kabos, Aleksije Benedek, Stanislav Timár, Robert Tábori, Geza Gárdonyi uživaju u svojoj domovini lijep glas, a i u ženskim krugovima nailazimo na junakinje pera, — spominjemo samo Jelenu Benitzky-Bajzu i Anu Tutsek — koje su si takogjer osjegurale odlično mjesto u magjarskoj literaturi.

U opće su magjarski prozaisti mnogo plodniji od lirika, a mogu se podičiti boljim uspjehom od dramatika. O jednim i drugima progovorićemo u narednom članku.

O TELEPATIJI.

Piše

DR. GUSTAV GAJ (JASKA).

Kad sam čitao školske knjige, iz njih učio, slušao predavanja svojih profesora, (kojim budi od mene svaka hvala i čast), te vidio, kojim li se autoritetom govori o svim granama znanosti, bio sam pod dojmom sugestije, da je znanost iscrpila sve tajne prirode i da ću, kad sve te propisane knjige proučim, znati i poznavati bitnost svih prirodnih zakona.

I odista svršivši sve propisane nauke bio sam duboko uvjeren, da je moderna znanost sve protumačila, sve proučila, što se u prirodi događa i prema tomu, da ono, o čem ta službena znanost ne govori, što više, česa ne priznaje, u opće ne postoji.

Uvjeren sam, da je istog mnijenja malo ne svaki mladić, netom što svrši svoje nauke.

I dugo, vrlo dugo se nalazih u tami te nazovi-svjetlosti, što nam ju pruža ta službena znanost, koja ne pozna drugo no materiju.

Slučaj, kako bi rekao moderni čovjek, u des, kako velim ja, htjede, te se upoznah sa fenomenima spiritizma, koji me svojom neprotumačivošću teorijama poznatim službenoj znanosti, upravo preneraziše.

Gledajući te fenomene, reprodukujuć ih u najintimnijem obiteljskom krugu, gdje no je svaka opsjena isključena bila, a uvjerivši se, da ne samo, što te fenomene službena znanost ne tumači, nego dapače niti ne priznaje, izgubih velik dio svog respekta pred njom.

Ona mi se pričinila u tom obziru kao noj, koji je uvjeren, da je izbjegnuo lovcu, kad je zarinuo glavu u jamu i tako ga izgubio s vida.

Dogmatsku joj nepogrješivost upoznah kao ograničenost horizonta, kao nevidjavnju tvrdoglavost.

Kad sam se tako raskrstio sa dogmama službene znanosti i počeo proučavati baš one nauke, koje su po njoj anatemisane, otvorio mi se novi, dosele ne slućeni svijet.

Nbrojeni povjesni događaji, što no ih ta znanost mora obzirom na svoje nerazumijevanje najbitnijih — duševnih pojava — bilo poricati, bilo tumačiti kao iluzije ili halucinacije, postadoše pod ovim novim vidikom pojmovi, protumaćivi, posve prirodni.

Padoše mi službeno-znanstvene mreze sa očiju i ja se uvjerih, da sam tek sada na onom putu, koji jedini vodi do — istine!

Kako li sam se uvjerio o opstojnosti spiritskih fenomena i opravdanosti spiritske teorije razložih u svom djelu »Iz tajinstvenog svijeta.«

Ovim člankom pako želim, da štovanog čitaoca uvedem u pojave nazvane »telepatskim«, da mu te pojave po mogućnosti rastumačim i da ga o njihovoj opstojnosti uvjerim.

Prije svega treba da protumačim, što li imamo razumijevati pod pojmom »telepatije«.

Najnovija (službeno naravno dosele nepriznata) znanost ustanovila je i egzaktno-eksperimentalnim načinom i savjesno-rigoroznim istraživanjem stanovitih pojava u ljudskom životu, da može duh živućeg čovjeka djelovati na duh drugog čovjeka bez ikakova bilo usmena, bilo pismena posrestva, bilo vidljiva znaka t. j. nekim drugim putem no posrestvom običnih osjetila.¹

Taj način djelovanja duha nazvan bje po engleskim učenjacima E. Garneyu, F. W. H. Myersu & F. Podmore-u »telepatskim« u njihovom epohalnom djelu »Phantasms of the living«, popraćenom prekrasnim, po znamenitom francuskom učenjaku dru. med. Karlu Richetu sastavljenim, predgovorom, u kojem se sasvim identifikuje sa nazorima tih pisaca.

Oni sakupiše po svim pokrajinama velike engleske države 2000 takovih skroz vjerodostojno zasvjedočenih slučajeva, te ih 700 najvjerodostojnije zasvjedočenih reprodukovalaše u tom djelu.

Oni istraživači pako, koji telepatiju konstatovahu egzaktno-eksperimentalnim načinom, nazvaše ju »mentalnom sugestijom«.

Pošto nas pojavi mentalne sugestije kao jednostavniji i egzaktniji utvrđeni uvadaju u razumijevanje spontanih telepatskih slučajeva, to ću ponajprije, da se njima pozabavim.

Najjednostavniji pojav mentalne sugestije poznat je već odavna po engleskoj društvenoj igri zvanj: Willing-game = Willensspiel, u kojoj se ima jedna osoba iz društva udaljiti, a društvo označi, što ta osoba ima da učini, kad se vrati.

Dužnost je pako članova društva, da intenzivno misle na ono, što ta osoba ima da čini.

Da bude uspjeh jošte sigurniji, to biva, da se koj član društva sjedne uz glasovir te svira i to tim jače, čim je dotična osoba bliže ispunjenju svoje zadaće, a tim slabije čim je dalje.

Sjećam se vrlo dobro iz svog djetinstva, da se je u kući mog pokojnog djeda ovom igrom društvo vrlo često zabavljalo i da su dotične osobe pogadjale najkompliciranije stvari.

Naravno, da nijedan od članova društva nije niti slutio, da se taj nalazi pred zametkom duboka znanstvena problema.

¹ Phantasms of the Living. Garney, Myers, Podmore — prevedeno u provincu 1896. po F. Feilgenhaueru na njemački jezik pod naslovom: Gespenster lebender Personen, Str. 1.

Na istom se principu osnivaju poznate produkcije Cumberlandove, Bishopove, de Gentryce itd.

O ovoj vrsti telepatije predavao je u jeseni godine 1876. prof. Barrett¹ u sjednici znanstvenoga društva »British Association« u Glasgowu, a dr. Mac Graw napisao je u američkom medicinskom časopisu (u kolovozu 1875.) »Detroit Review of Medicine« o tom predmetu znanstveni članak.²

I poznati francuski učenjak dr. med. profesor Karlo Richet, nadalje, monakovsko psihološko društvo, dr. Schrenck-Notzing, Charcot, dr. Karlo du Prel i mnogi drugi učenjaci ustanoviše nedvojbeno opstojnost mentalne sugestije.

Osobu koja misao prenaša nazvaše »agentom«, a koja ju prima »percipientom«.

Dr. Karlo du Prel opisuje u svom djelu »Studien aus dem Gebiete der Geheimwissenschaften« (str. 1—42. II. dio) o posthipnotskim mentalnim sugestijama izvedenim u njegovom društvu i množine druge inteligentne gospode, po dru. Schrenck-Notzingu sa gospojicom iz njegova poznanstva, imenom »Lina«.

Od 24. tamo navedenih slučajeva reprodukovat ću slijedeće:

Na želju jednoga od prisutne gospode, priopćenu mi u pokrajnoj sobi, napisah (dr. du Prel): »Lina neka se na čelu, ustima i grudima prekrsti«.

Kao što se je često događjalo, nije ovu želju pročitao sam baron dr. Notzing, već i neki gledaoci, koji su stajali u blizini, a to je možda bilo uzrokom, što u početku nije stvar glatko uspjela.

Lina se uznemiri, uzalud pokuša, da ruku uzdigne, koja joj svakiput teško padne na stolac. Konačno uzdigne ipak ruku do čela, nu pusti ju kao u dvojbi. Prekasno se dosjetismo, da ima dvije vrste krsta, pak da prema tomu djeluju na Linu raznovrsne sugestije. Sad se brzo sporazumismo, na što Lina teško ruku uzdignuv učini znak krsta na čelu, ustima i grudima«.

U jednom slučaju napisala jedan od prisutne gospode slijedeću želju: »Lina neka uzme, iza kako se probudi, Lichtenberga, otvori 100. stranu, te prepíše modrom olovkom prvi redak«.

Da se hipnotizer osvjedoči, da li je Lina po njemu u sebi pročitani i intenzivno mišljeni nalog razumjela, upita ju, što joj je naloženo. Ona stavi ruke pred lice, kao da ima knjigu da čita, te reče: »Či-či-čitati«, pokazav ujedno na Lichtenbergovu knjigu, nalazeću se uz ostale na pisaćem stolu, nastavi: »pisači stô«. — Što valja dalje da radite? — Či-či-. — Možete li mi koju brojku označiti? »Stra-stran-stranu«. Prstima micaše ko da knjigu lista. Na nalog da broj stranice prstom u zraku napiše, digne kažiprst te povuče energično kratku crtu, mucajuć: »sto-sto-stotu stranu!« Dalje! »Stotu či-či-tati,

¹ Profesor experimentalne fizike na Royal College of Science, Dublin.

² Phantasms of the living. Str. 64.

Magnetismus und hypnotismus. W. Gessmann. Str. 188—200.

pi-pi-pisati gore«. Piše prstom u zraku. »Ol-ol-olov.« Kakove boje? »Mo-mo-modre«. Kuša da se podigne, kao da hoće te već u snu nalog ispuni. Bude joj naloženo, da se bez glavobolje probudi. Pomalo se probudjivaše, na što nas upozna. Na pitanje može li govoriti, zanjeka glavom. Jer je naime kod prijašnjeg pokusa odviše govorila, to joj bje hipnotizer zapovijedio, da šuti, te je taj nalog kao posthipnotska sugestija djelovao.

Ustavši podje po sobi te pristupi pisaćem stolu na kom bješe arak papira te tri raznobojne olovke. Ona uzme modru, te pogledav šiljak rekne: »ta je modra«, pa ode dalje.

Dokora se nagne nad Lichtenbergovu knjigu, uzme ju u ruke te me (dra. du Prela) zapita: »Dozvoljavate li da pogledam?« Dozvolih joj po volji. Ona otvori knjigu te listajući stane na stotoj strani, pokucav istodobno trired po stolu. »Smijem li i pisati? Smijem li time utvrditi?« i da utvrdi knjigu na otvorenoj strani metne na istu kutijicu sa ključem.

Pokaže prvi redak riječima: »To ću da prepisem«. Gospodin dr. W. ju zamoli, da radje prepíše koj redak na drugoj strani, nu ona ne pristane.

Sada prepíše brzo i čitljivo prvi redak, čitajući ujedno glasno: »U čovjeka je neodoljivi nagon, da vje«. Ljubazno zamoljena da dalje piše uzvrat: »Ne ću više da pišem«.

Dr. W. ju zamoli, da bar dovrši nedopisanu riječ, nu ona uzvrat: »Ne, sad ne ću više da pišem!« nu ipak uzme olovku, te uz nedovršenu riječ »vje« pridometne prenosni znak, kô što je bio i u knjizi, u kojoj se je takodjer ovom nedovršenom riječi svršavao prvi redak. Na to metne knjigu na ono prijašnje mjesto«.

U ostalom, da takova sugestija može da djeluje, mora agenat sve svoje misli intenzivno obratiti na nalog, koji se ima izvršiti.

Kako medjutim jur rekoh, mentalna sugestija djeluje i bez hipnotskog sna.

(Nastavak slijedi.)

L I S T A K.

HRVATSKO GLUMIŠTE. Onim brzim tempom, koje je jedno od karakternih obilježja ere Miletić, iza-gjoše prošli mjesec na našu pozornicu dva interesantna dramska noviteta vrlo različite inače vrijednosti: »Trilby« (po Maurierovu romanu napisao M. Potter — 8. decembra) i »A ten j a n k a« (spjevao L. Eberman — 16. decembra). — Kako god je svijet, s kojim se susrećemo u jednoj od ovih drama barem na oko dalek i različit od svijeta, kojega vidimo u drugoj, to imade ipak nekoliko dubokih dojmova, koji nam kod obih drama ostaju isti. Jednom i drugom dramom provijava neki dekadentni duh, obilježje vijeka, u kojem su one nastale. Neka besvijesna sila je nad voljom čovječjom; čovjek joj se nemoćno opire, bori se protiv nje, ali ona ga vuče bezobzirno dalje svojim putovima. Sva je borba u zalud. Čovjek podliježe i propada. U »Trilby« nadvlauguje tamna sila, neponjatne za nas moći, hipnotizam. Sebični muškarac učini premoću svoje volje nad voljom slabe djevojke sebe sudbinom njezinom. Ona stoji samo s njime, a s njime i propada makar i nema u njoj ničega, što bi je vezalo s tim muškarcem, kojega mora da slijedi. U »Atenjanci« izmjenjuje drevna Atena moderni Paris, dru-

štvo bonvivanta izmjenjuje društvo bohémiena. Pod žarkim ovim i vedrim nebom je sila, koja kreće udesima ljudi, ljubav. Ovdje postaje žena sudbinom muškarca. Pod neodoljivim uplivom Frininih čara mijenja se Agis u dubini svoga bića kao što se mijenja i Trilby pod satanskom silom Svengalijeve volje. U tome je klica njihove propasti. Ali i nosioci sile u obim dramama trpe pod svojim udesima. Frina poslije teške borbe med ljubavlju i željom za sjajem skupo plaća sjaj gubitkom svoje ljubavi. Svengali, koji je tako savršen lopov, da potpuno kompromitira umjetničku ozbiljnost svoga autora, nema dovoljno čuvstava da ih žrtvuje svojoj pohlepi za bogatstvom. On mora odkidati od svoje životne snage, a to je za njega smrt.

Nego u prvi je mah jasno, da autoru drame »Trilby« nije baš mnogo stalo do umjetničkih ciljeva. Pobuditi u motriocu neočekivane senzacije, to je njegova misao. U tu je svrhu čitava drama nakrcana raznim nevjerovatnostima i slučajnostima, koje su tako naivno porredane jedna do druge kao u kakovome opernome libretu. Kraj svega toga, glavna je svrha — pobuditi senzaciju — uspjela izvrsno i zbilja se je teško, vrlo teško oteti direktnome djelovanju toga komada.

U tome je i razlog tolikim uspješima ove drame u svijetu; s toga gledišta gledana, i »Trilby« je umjetnina.

Na »Atenjanci« se opaža odmah da je djelo tankočutna umjetnika. Da postigne svoje ciljeve Ebermanu nije trebalo ni crnih duša kao što je Svengali ni nevinih djevojaica kao što je Trilby; on je kao čovjek modernoga ukusa stvorio dramu i s jednostavnim i lakim prelazima polusvjetla u polusvjetlo. Moderni su i motivi obragjeni u »Atenjanci«. Ne bi bilo teško pogoditi gdje je pisac studirao tu zamamnu djevojku, koja koleba između siromaštva i sjaja, između ljubavi i nečega drugoga, i onoga mladića, koji dolazi neiskusno iz provincije u velegrad da ovdje podlegne u borbi svojih strasti s baštinenim tradicijama. Za što li je pisac stavio te molitve u antiku, u kojoj nijesu mogli biti ni iz daleka tako razvijeni kao što su u našem fin de siècle, za što li ih je zaodjenuo u gdjegdje prepatećih stihove — to je njegova stvar. Svakako odatle izlaze dva velika zla: prvo ona tiha disonanca, koja sili čovjeka da posumnja da li je pisac shvatio ono što je htio da prikaže — a drugo ta okolnost, da je revna uprava našega glumišta »Atenjanku« već nakon premijere smjestila u red »klasičnih« pučkih pretstava, protiv čega bih ja na Ebermanovome mjestu odlučno protestirao.

Glumilo se obje večeri dobro, ne suviše dobro. Kod »Trilby« imali su se prilike istaknuti samo supruzi Borštnik. Ggja je kao Trilby bila u prvome činu nešto nesigurna, ali kasnije je prikazivala izvrsno i najfinije nuance svoje uloge.

G. je Borštnik shvatio Svengalija više kao karakter brutalan nego li kao demonski, a to mi se čini pogrešno. U »Atenjanci« spomenuti mi je na prvome mjestu ggju Šram (Frina). Njezina je pojava već sama po sebi tumačila sve pokretne momente u drami i činila ih ne vjerovatnima nego pravom istinom. Nešto malo manje patosa u momentima strasti ne bi škodilo. Epikur g. Dimitrijeviča bio je u svakome pogledu prava umjetnina i jamačno jedna od najboljih figura toga izvrsnoga glumca. Na svojoj visini je stajao i g. Fijan kao blazirani arhon Trasil, dok g. Rašković (Agis) nije ni iz daleka zadovoljio zahtjevima, koji su se stavili na njega.

Na 31. prosinca, u onoj brzini, kojom se svatko žuri u veselo društvo da dočeka novu godinu, vidjesmo Schöntanovu i Koppel-Ellfeldovu komediju »Renaissance« — Stvoriti komediju, u kojoj kreću radnju motivi, koji su prouzročili divnu renaissancu, prikazati triumf svjetla nad tminom, pobjedu sjajnoga i veseloga nazora o životu nad tamnim i turobnim, predočiti ragjanje i preporod ljubavi, nije ni najmanje loša misao pa makar se ona rodila i u glavi samoga Schöntana. Nego da iz te misle postane komedija, mislim valjana komedija, jedno je potrebno: potrebno je, da se prikaže razvoj svih tih prekrasnih stvari u dušama i srcima ljudskim. Gg. Schöntan & Co. odabraše lakši put. Oni jednostavno puštaju da njihove osobe u lijepim, glatkim, rimovanim stihovima punim svakojakih fraza referiraju publici o svim tim promjenama. Da se publika mora kod toga posve

neobično dosagivati, to je više nego jasno i jedina je sreća, što je Vittorino (Hosenrolle!) bio u »rukama« ggje. Šram. Na koncu drugoga i na početku trećega čina, gdje su gg. pisci zamijenili referatorski ton živim prikazivanjem, zabavljali smo se dobro. Pomanjkanje duha u toj komediji, u kojoj imade toliko prilike biti duhovit, kao i nenaravnu sentimentalnost ne trebamo posebično spominjati: to su kroničke bolesti svih njemačkih komedija. — Prikazivanje je bilo posve — i suviše! — prema intencijama gg. pisaca. Kod Schöntana & Cie. nije grijeh ako se glumac i ne drži njihovih propisa. —ε—

BEČKA GLUMIŠTA. Stara je stvar, da je publika u pogledu umjetnosti veliko nestašno dijete. Iskusio je to gosp. Hermann Bahr prigodom premiére svoje zadnje kazališne igre. Zna on, da je teško hirovitoj djeci zadovoljiti i da ju treba poučiti o vlastitim željama. Već jedno dva mjeseca, što se publika koleba među starim nazorima i novim težnjama, pokušava gosp. Bahr, da joj se približi.¹ Pozvao ju, da bude pravedna i da se odluči, hoće li starom ili novom školom, jer oboje priljubiti ili odbaciti nije moguće, ili najmanje nepravedno. Ona (publika) valjda zna, što hoće? — No bečka publika ne zna što hoće! Kaže li joj se istina, kao u »Ledige Leute«, ona psuje, ali dnevno puni kazalište; udvara li joj se prema njenim prijašnjim željama, à la Kadelburg i Schöntan, tad se namrgodi; jesi li slobodouman ona više — i dok komad najprostije vrsti: »Le Dindon« u »Josef-

städtertheateru« doživljuje već oko 60 predstava, odbija ona^r finu i duhovitu razuzdanost gosp. Bahra.

Bio je upravo pravi skandal, kako se nedostojno ponijela publika prigodom premiére Bahrove »Josephine«.¹ A ipak bi Beč morao prama Bahru biti najmanje pravedan, ako mu već nije zahvalan; — da Bahra nije, danas Beč nebi imao svoju literarnu školu, nastojanje, koje je u čitavoj historiji bečkoj prvi pokret kulturne vrijednosti.

*

Prije jedno 3 godine izašao je u Bierbaumovom Almanaku moderne njemačke literature jedan čin Bahrove drame »Bonaparte«. Prema ovome činu napisao je Bahr svoju »igru« »Josephine«. Htio je Bahr, da prikaže Napoleona, čovjeka, potvrđena ljudskim čuvstvima i strastima i prikazao nam ga u intimnom životu. Prikazao nam vatrenoga Korzikanca, koji je, rođen pod palmama i vedrim nebom, ako i surov, obdaren onom južnjačkom bujnom fantazijom i pjesničkom dušom, kojom se ljubi i mrzi, kojom se uzljubljeno diže u nebesa, a zamrženo satare. — Ali Napoleon živi u našoj »historičkoj« spoznaji, opkoljen nimbusom nepobjedivog vojskovođe — i bečka publika nije mogla, da se otrese one mrke, nepristupne pojave, onog diplomatskog hladnog računđizije i nije jeverovala — čovjeku.

U prva tri čina prikazuje nam se mladi još neslavni general Bonaparte, koji je uz svu svoju ljubomornost nemoćan prema Josephini, koja ga u ljubavi predobija za sve. Otme mu obećanje, da će

¹ Vidi: »Die Zeit« broj 162 i 163.

¹ Dne 22. prosinca 1897.

poći u Italiju k vojsci. »da zadovolji svojoj dužnosti« i da joj se povрати slavan. Dok se Josephina u Parizu ugodno zabavlja i uživa slobodu, Bonaparte izjeda u Italiji ljubomornost i on ne mari ni za što, nego nestrpljivo iščekuje pariškog kurira, koji mu ima donijeti pisance od nje. A kad mu Josephina radi »pomanjkanja vremena« ne napiše nego tri retka, on se pred njenim vlastitim sinom, mladim Bauharnaisom, koji ga prati u boj, ogriješi o svoju ženu i u zdvojnosti i ogorčenosti, opkoljen neprijateljem primi u ruke posljuje slavnu zastavu od Arkole i poleti na neprijatelja, da ga satire. Kad se Bonaparte, slavan, opet sastane sa Josephinom u Milanu onda joj se prikaže zanimivim i ona ga ponovno uzljubi. U četvrtom nam se činu prikazuje Bonaparte kao prvi konsul. Ohol diplomata, u kojemu je preotela mah taština. On više ne mari za Josephinu, koja sada za njim pogiba, nego ju muči etiketom; on želi da vlada, da imponuje masi i veliki ga Talma podučaje u dostojanstvenom — možda kraljevskom držanju.

Prva su dva čina najbolja; prikazuju nam intimne scene, u kojima je Bahr imao prilike, da razvije neizmjerljivo duhovit dialog. (Uvijek se govori o oporosti dialoga u njemačkim dramama; sada ima njemačka literatura u dialogu dva Francuza: Hartlebena i Bahra. Oni su prvi, koji su u njemačku dramu uveli dialog franc. stila.) U trećem činu, koji je najslabiji, morala je nakon prve predstave radi publike izostati fina scena medju Josephinom i pukovnikom, koji joj pomaže preobući se i time je taj čin mnogo izgubio. Četvrtom

je činu dopala prevelika zadaća: da nam pokaže opreku medju Bonapartom čovjekom i taštım diplomatom, te je radi rastegnutih scena malo suhoparan.

U svemu »Josephine« nije uspjela radnja, ali ona je pošteno nastojanje nadarenog čovjeka. Htio je Bahr, da napravi satiru na Napoleona, kakav se djeci prikazuje u školi i kako ga prikazuje »historija«. No Bahr nam je skupio iz memoira nekoliko scena, koje pokazuju, da su i veliki ljudi podvrženi naravnim »slabostima«, on nam te sve scene prikazuje najednom zajedno i — izlazi drugi extrem, satira Napoleona, čovjeka. Tako ta prema historiji napisana igra postaje nehistoričnom. Bahr je do duše »Josephini« dao naslov »igre« i time napokon označio, da nije ni htio prikazati historijski lik, nego dokazati, da i veliki ljudi ostaju ljudi, ako i »u većim dimenzijama«. Publiku je Bahr o svojoj nakani obavijestio u vrlo duhovitom prologu,¹ što ga je publika popratila pljeskom, ali ga nije razumjela. Gospodja Odilon, ova jedina umjetnica svoje vrsti, prikazala je i muzu pjesnikovu u prologu i Josephinu poznatom svojom virtuozičkom. Njen partner, koji ovaj put ne bijaše gosp. Christians, nego gosp. Kramer, sazdao je uz nepovoljan organ i uz stas, koji možda toj ulogi ne odgovara, čitavoga čovjeka, kojemu smo u momentima vjerovali i budućega Napoleona.

— — — — —
No čini se, da dosadašnjim izgredima publike i bečke kritike stvar oko »Josephine« još nije riješena. Podigao se poznati berlinski

¹ Vidi: „Die Zeit“ broj 169

književnik Carl Bleibtreu, te optužuje Bahra, da se ogriješio o njegova autorska prava i citira ga pred časni sud njemačkih spisatelja. — Stvar je ova. Bleibtreu napisao je neke nove zaključke i postavio nove kombinacije o Napoleonu u više svojih znanstvenih i pjesničkih djela. Bahr je kod pisanja »Josephine« upotrebio Bleibtreuove historičke podatke, što je svakako slobodno, te o plagijatu, kao što i Bleibtreu sam priznaje, ne može biti govora, — jedino možda o kopiji, a i u to bi se, koliko poznajem odnošaje, usudio posumnjati.

dnp.

BEČKA OPERA. Evgenij Onjegin, lirska opera u 7 slika od Čajkovskoga.

Milozvučno pjevanje i sviranje, prožeto slatkim i strastvenim uzbuđenjem — mnogo cella i gusala, malo truba; sve jako široko zasnovano, lagano i bezazleno — to vam je »Evgenij Onjegin«. Roman Puškinov, po kojem je brat skladatelj sastavio libretto, dovoljno je poznat. Puškinova se prostodušna nježnost i vatra slabo izrazuje iz libretta, koji nosi jasno biljeg svih dramatičnijih romana. Sve iščezava u ovim slatkim prizorima. Šteta samo, što je ušljed raznježene radnje štetovala i glazba. Nesigurno prelazi iz teme u temu, — katkada se povadja za Wagnerom, katkad opet za Massenetom. Dvopijev u drugom činu sjeća na Lohengrina. Sam rasporedjaj prizora potkrepljuje tu sličnost.

Najsajnija su mjesta, u kojima se Čajkovski povadja za narodnim motivima. Osobito se dobro doimlje zbor dolazećih seljaka na početku

opere, koji počimaju iza scene u strogom pianissimu. U zborovima Čajkovski rabi mnogo duboke muške glasove.

Sveukupni dojam nekako ne zadovoljava. Da je opera stegnuta na dva, najviše tri čina, povećao bi se jako dramatski efekt. Tako se zbilja snažna mjesta gube u prevelikoj širini.

Čajkovski je u svojim ostalim neopernim kompozicijama mnogo bolji i od snažnijeg dojma.

Onjegina je pjevao gosp. Ritter. Osobito nas je osvojio u zadnjem činu. Krasno je pjevao ovaj put g. Schrödter. U prizoru na plesu bio je upravo nedostiživ. Izvrсни inače gosp. Hesch, ovaj put malo je ipak premašio u svojem realističnom shvaćanju pjevanja. Htjeti karakter intriga izraziti i glasovima ipak je malo opasno. Gospodja Renard pjevala je lijepo kao uvijek. A šta se tiče gospodjice Michalek, koja je sa konservatorija tek stupila u operu, moramo reći — da je jako lijepa žena.

ok.

BOŽIČNA IZLOŽBA U »KÜNSTLERHAUS-U«. Izložene su slike iz ostavštine Theodora Alphonsa i Carla Hasch-a, te kolekcija slika Carlota Grethe-a (Karlsruhe) i A. L. Mielich-a, te kiparske radnje Jos. Kassina i Ottona Königa. Veći interes zaslužuju slike Grethe-ove, koje svom silom teže za bojom i svjetlom. On prikazuje pomorske motive, lagje, mornare i t. d. Impresija je često nejasna, a svjetlo i boje često gube specifičnu vrijednost, te im je djelovanje slabo u s p r k o s silnim sretstvima. — Nadalje imade slika od raznih austrijskih i inozemskih slikara, što

nas ne mogu zanimati osim dviju sličica Ludwiga Dettmanna (Berlin); te se slike sjaju rek bi poput alema među onim drugim dosadnim produktima kista. Dettmann riše svjetlo, što se i zbilja svijetli, a sjene mu nikad nijesu teške ili neprozirne, već lahke i zračne. U ostalom pokazuju te slike i mnogo veću harmoniju, nego li one, što su lane bile izložene u Beču.

Nikolaj Lund (Kijev). U jednom kutu austrijskog »Kunstvereina« može sad čovjek da vidi radnje ruskog slikara Lunda. Riše predjele kojim udahnuje neku tihu poeziju. Za to i traži prirodu ondje, gdje je mirna i tiha, slika noć, predjelnu sceneriju prije bure itd. Blijedo svjetlo mjeseca, čudno znade da oživi i krasno prikazuje tamu, kako djeluje na oko. To nije samo uporaba tamnih boja, već čovjek gledajući predmete nehotice napije oko, da bi možda jasnije vidio. Krasno je pogodio u slici »Prije bure« one tamne ljubičaste i musavo-žučkaste oblake i tešku, žutu svjetlost. Čovjek kao da osjeća munjevu napetost i zaparu. — Jako je harmonična slika »Motiv blizu Kijeva«. Inače mu svjetlo baš ne uspijeva, prehladno je i mrtvo a opažaju se često boje, što ih čovjek bez osobite štete može zaboraviti.

G. J.

NOVE KNJIGE.

PIERRE LOTI: Figures et Choses qui passaient. — Pierre Loti je između svih pisaca franceskih

za mene najčudniji, premda nigda ne opisuje čudnih stvari. Ili, možda ipak opisuje čudne stvari! On je od svoje mladosti putovao svim krajevima svijeta, svagdje je sabirao utiske i stavljao ih na papir onako, kako ih je oćutio, nastojeći, da i nam inducira onaj osjećaj, što ga je on oćutio. On je pisac-impresionista u najvišem stepenu. U svojim se on slavnim putopisima malo brine, da nam opiše zemlje i narode, u koje zalazi; njemu je uvijek stalo da ono, što u stanovitom momentu oćuti, napiše. Kad je zasjedao svoju stolicu pod Mazarinovim kubetom, on je cijelom svijetu (a i svojim drugovima akademičarima) rekao, da nije čitao djela akademičara, ni u opće knjiga. Tko zna dakle, postupa li on s metodom, kad piše knjige?

U zadnjoj svojoj knjizi, koju imenovao u natpisu, svrstao je on dvadesetak ovakvih utisaka. Veoma priprostima sredstvima postizava on kod čitatelja velik efekt. Neka se samo za primjer pročitaju crtice »Papillon de Mite«, »Mur d'en face«, »Le vieux Missionnaire d'Annam« i dr. Većih kontura, i upravo sjajnih boja je posljednja crtica: »Trois journées de guerre d'Annam«. Sabirući od časa do časa sve događaje rata, koji su mu pali u oči, on doista dolazi do toga uspjeha, da čitatelju poda pravi utisak rata. Bez sumnje Loti je izvrstan pisac, ali nije velik možda baš radi toga, što ga ne zanima kretanja i radnja, nego ono, što stoji i miruje.

Ivan Krnic.

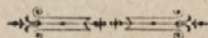
Odgovorni urednik: Fran Podgornik.

Administrator: Otto Krauss. — Tisak: Dioničke tiskare, Zagreb.

P. n. gg. književnici i sve hrvatske, srpske i slovenske nakladne knjižare umoljavaju se, da nam blagotvorno dostave svoja djela na ocjenu. U „Mladosti“ ocijenit će se bez iznimke sve priposlane knjige i svi časopisi.

Do sada primili smo na prikaz slijedeće knjige i časopise :

1. **Милка Алексић-Гргурова** : Приповетке. I. део. Вера, Бердан од бисера. Београд, кр. државна штампарна 1897.
2. **Nikola T. Gjurić, učitelj** : **Mali pripovijedač**. Zbirka priča za djecu. Iz engleskijeh pisaca preveo. II. popravljeno izdanje. U komiss. nakladi knjižare Vilima Lorschey-a u Brodu n. S.
3. **Nova Nada**. Zbornik zabave i pouke. Knjiga I. Svezak 1., 2., 3. i 4. Izdao Vladimir J. Teharski. U Zagrebu 1897.
4. **Novo doba. Ново доба. Nova doba**. List sjedinjene hrvatske, srpske i slovenačke omladine za književnost, politiku i socijalna pitanja. Zlatni Prag 1897. God. I. broj 1. Urednik i izdavač V. Iljadica Grbešić.
5. **Bihać** — hrv. društvo za iztraživanje domaće povjesti, u Splitu. II. izvješće. Zadar 1896.
6. **Izvještaj 3. glavne skupštine „Bihaća“** držane u Splitu 30./XII. 1896. Zagreb 1897. (Tiskom C. Albrechta.)
7. **Oesterreichische Musik und Theaterzeitung**. Herausgeber B. Lvovský. Wien—Leipzig 1898. X. Jahrgang.
8. **Wiener Rundschau**. Band III. No. 4 Wien. Januar 1898.
9. **Glasnik zemalj. muzeja u Bosni i Hercegovini**. Urednik Kosta Hörmann. IX. 4. Sarajevo 1897.
10. **Sastanak hrv.-slav. trgovačko-obrtničkih komora** održavan dne 8. i 9. listopada 1897. u Osijeku. Tiskom Drag. Laubnera. Osijek 1897.

Dionička tiskara u Zagrebu.